

KREDITNA SPOSOBNOST ZA ODOBRAVANJE DUGOROČNIH KREDITA POSLOVNIM SUBJEKTIMA NA PRIMJERU ZAGREBAČKE BANKE

Treursić, Zrinka

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:395377>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-30**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**KREDITNA SPOSOBNOST ZA
ODOBRAVANJE DUGOROČNIH KREDITA
POSLOVNIM SUBJEKTIMA NA PRIMJERU
ZAGREBAČKE BANKE**

Mentor:

Prof. dr. sc. Ljiljana Vidučić

Student:

Zrinka Treursić

Split, rujan 2019.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Problem istraživanja.....	2
1.2. Predmet istraživanja.....	4
1.3. Istraživačka pitanja.....	4
1.4. Metode istraživanja.....	5
1.5. Ciljevi istraživanja.....	6
1.6. Doprinos rada.....	6
1.7. Sadržaj i struktura rada.....	7
2. KREDIT KAO IZVOR FINANCIRANJA.....	8
2.1. Pojam i vrste financiranja.....	8
2.2. Pojam, uloga i karakteristike kredita.....	9
2.3. Vrste dugoročnih kredita i obilježja.....	11
3. VRSTE RIZIKA U KREDITNIM AKTIVNOSTIMA BANAKA.....	14
3.1. Kamatni rizik.....	16
3.2. Kreditni rizik.....	16
3.3. Valutni rizik.....	18
3.4. Rizik osiguranja.....	18
3.5. Kreditna politika i upravljanje rizikom.....	19
4. PROCJENA KREDITNE SPOSOBNOSTI.....	22
4.1. Pojam i važnost kreditne sposobnosti.....	22
4.2. Metode procjene kreditne sposobnosti.....	23
4.2.1. Analiza financijskih izvještaja.....	26
4.2.2. Višestruka diskriminacijska analiza.....	26
4.2.3. Altmanov Z model.....	27

4.2.4.	Credit scoring	28
4.3.	Nedostaci kreditne analize.....	28
4.4.	Načela bankovnog poslovanja	29
5.	PROCJENA UVJETA ZA ODOBRAVANJE DUGOROČNIH KREDITA POSLOVNIM SUBJEKTIMA NA PRIMJERU "Zagrebačke banke d.d."	31
5.1.	Opće karakteristike i prikaz poslovanja Zagrebačke banke	31
5.2.	Kreditna aktivnost Zagrebačke banke	32
5.3.	Pojam kreditne sposobnosti	35
5.4.	Procjena kreditne sposobnosti i proces kod odobravanja kreditnih zahtjeva	37
5.4.1.	Kreditna analiza klijenta	37
5.4.2.	Odobrovanje kredita i dokumentacija nakon odobrenja dugoročnog kredita ...	44
5.4.3.	Nadzor i kontrola.....	46
6.	ZAKLJUČAK.....	49
	LITERATURA.....	51
	Popis slika	52
	Popis tablica	52
	SAŽETAK	53
	SUMMARY	53

1. UVOD

U uvjetima globalizacije u 21. stoljeću, bankarstvo je zahvaćeno značajnim političkim, demografskim, tehnološkim i drugim promjenama. Suvremene banke funkcioniraju na jedan novi, drugačiji i moderan način. Razvoj tehnologije (prvenstveno informacijsko-komunikacijske) omogućio je bankama mogućnost ponude novih proizvoda i usluga, čime su upotpunile svoj asortiman. Također, tehnologija je omogućila bankama pomicanje i praktički uklanjanje vremenskih i prostornih granica poslovanja, jer se pomoću Interneta može obaviti većina bankovnih transakcija 24 sata na dan, iz bilo kojeg dijela svijeta. Na taj način banke dopiru do svojih klijenata bez obzira na činjenicu gdje se on nalazi, i time je proces transfera novčanih sredstava uvelike olakšan i pojednostavljen. Primjenom kompjuterskog procesiranja podataka dolazi do razvoja elektroničkog bankarstva.

Banke se suočavaju sa snažnom konkurencijom u vidu nebankovnih financijskih institucija, kao što su investicijski i mirovinski fondovi, osiguravajuća društva i slične institucije. Naravno da pojava takve konkurencije, koja također uzima svoj dio kolača, ima određen utjecaj na poslovanje i profitabilnost banke. Kako bi banke mogle održavati visoku razinu uspješnosti i konkurentnosti poslovanja, moraju se kontinuirano prilagođavati novom okruženju, širiti ponudu svojih proizvoda te prihvaćati nove tehnike i tehnologije rada.

Kao klijenti banaka javljaju se i stanovništvo i privreda. Bankari moraju posjedovati znanja o ponašanju pojedinaca kao potrošača i firmi. Ujedno moraju znati zašto je neki klijent "kupio" određenu uslugu i to im mora biti polazna osnova za razvoj strategije promocije, strategije cijena te strategije distribucije.

Često se pogrešno tumači kako je cilj banke izbjegavanje rizika. To je pogrešan pristup, jer osnovna funkcija i cilj svake banke nije izbjegavanje rizika, nego kvalitetno upravljanje rizicima. Najčešće vrste rizika koje banke preuzimaju na sebe i aktivno upravljaju njima su kreditni, valutni, tržišni, kamatni rizik u knjizi banke, likvidnosni te operativni rizik. Ukoliko banke aktivno i kvalitetno upravljaju svojim rizicima, imaju znatnu tržišnu i konkurentsku prednost pred ostalim bankama i drugim konkurentima na financijskom tržištu. Adekvatnim uvidom u stvarnu izloženost potencijalnim rizicima, banke mogu uspješno utjecati na njihovo smanjenje, najčešće putem restrukturiranja i diversifikacije svojeg portfelja. One banke koje na

neadekvatan način mjere i upravljaju svojim rizicima, u velikoj su mjeri izložene mogućnosti i riziku propasti, uslijed naglih promjena na tržištu.

Kako bi uspješno upravljala rizicima, banka mora biti sposobna i izmjeriti ih, što je ranije predstavljalo značajan problem, a sve zbog nedovoljno razvijene tehnologije potrebne za prikupljanje i obradu podataka. Danas je sve veće znanje o tržišnom riziku i bankama je na raspolaganju sve više kvalitetnih metoda za praćenje, ocjenu i upravljanje rizicima, kako pojedinih investicija, tako i cjelokupnog bankovnog portfelja.

Kreditni u banci predstavljaju najveći dio aktive. Samim time, kamata na kredite predstavlja najveći i najvažniji izvor prihoda svake banke. Ove dvije činjenice jasno stavljaju do znanja da je upravljanje kreditnim plasmanima, a samim time i kreditnim rizikom, od iznimne važnosti za menadžment svake banke. Analiza kreditnog rizika je od izuzetne važnosti za menadžment banke. Kreditni rizik se može minimizirati definiranjem vremenskog perioda kreditiranja, kreditne sposobnosti dužnika, kreditnog limita dužnika, kontrole korištenja kredita te osiguravanjem povrata kredita.

1.1. Problem istraživanja

Biti poduzetnik u današnjem svijetu nije lako. Poduzetništvo iziskuje mnogo truda, vremena, znanja i vještina. Osim navedenog, bitna stavka su financijski resursi potrebni za početak poduzetničkog projekta, te održavanje poslovanja i daljnjeg širenja. Dugoročnim investicijskim kreditima subjekti realiziraju svoje poslovne planove, pa nastaje problem ako sredstva nisu lako ili uopće dostupna. Ukoliko poduzetnik ne može pribaviti dovoljnu količinu kapitala, mora se obratiti drugim izvorima financiranja.

Poslovni subjekti prikupljaju izvore sredstava na različite načine: interno, kroz izdavanje vlastitog kapitala, ili eksterno putem banaka ili drugih sličnih institucija. U tim je situacijama najčešće rješenje bankarski kredit koji poduzetnik podiže u određenoj banci pod određenim uvjetima i financijskom kamatom koju plaća za korištenje kredita. Kredit podrazumijeva dužničko-vjerovnički odnos između dva subjekta, davatelja i primatelja kredita koji je zasnovan na povjerenju. Davatelj kredita odobrava kredit primatelju u sadašnjosti, vjerujući u njegovo obećanje da će kredit vratiti do dogovorenog trenutka u budućnosti.¹

¹ Nikolić, N., Pećarić, M. (2006.) **Osnove monetarne ekonomije**, Naklada Protuđer, Split, str. 5.

Financijski sustav predstavlja jedan od najvažnijih dijelova gospodarskog sustava svake države, a veoma važnu ulogu pri tome igraju poslovne banke. Postojanje novca i mogućnosti kreditiranja predstavljaju važne činitelje gospodarstva te su u tom kontekstu banke izuzetno značajne. Danas su banke u Hrvatskoj većinom u privatnom vlasništvu, uglavnom inozemnom. Rast broja banka potiče konkurenciju, čime dolazi do razvoja financijskog sustava i pojave novih oblika financiranja. Banke su nositelji financijskog sustava te djeluju na cjelokupni gospodarski rast, jer je osnovna funkcija banke snabdijevati privredu potrebnom količinom novca i kredita.

Bankarski sektor ima veliki utjecaj na ukupna gospodarska kretanja, jer uspješan financijski sustav predstavlja osnovni preduvjet gospodarskog rasta. Banke primaju depozite, daju kredite i imaju veće ili manje iznose državnih vrijednosnica u aktivu. Dinamična suvremena kretanja i stalne promjene na tržištu uvjetuju suočavanje banaka sa pojačanom konkurencijom i povećanim mogućnostima. Banke su poduzeća te im je cilj ostvariti dobit prodajom svojih usluga.

Bankarski krediti izvor su kreditne politike poslovne banke koja ih odobrava. Banke se na kreditnim tržištima suočavaju s problemom asimetričnih informacija, što označava nerazmjernost informacija između davatelja i tražitelja kredita. Jedna strana raspolaže s manjim brojem informacija od druge, te je time u povoljnijem položaju i može iskoristiti neznanje druge strane. Poslovni subjekt, tražitelj novca zna koliki stupanj rizika prati njegove poslovne projekte, dok banke visinu tog rizika obično ne mogu u potpunosti saznati. Financijske institucije su izložene čitavom spektru rizika u svom poslovanju te iz tog razloga potrebne su nužne aktivnosti provjere i nadgledanja kako bi se minimizirao temeljni rizik u bankarstvu to jest kreditni rizik.

Banka je izložena raznovrsnim ekonomskim i neekonomskim rizicima poslovanja. Upravljanje rizicima jedna je od ključnih razloga postojanja bankovnog financijskog posredništva. Kad financijska institucija odobrava kredit zajmotražitelju, ona obavlja svoju fundamentalnu funkciju odnosno prihvaćanje kreditnog rizika. Uspjeh banke leži u njejoj sposobnosti da predvidi i kvantificira ukupan rizik. Bankovni management se suočava sa šest temeljnih rizika: kreditni rizik, rizik likvidnosti, tržišni rizik, operacijski rizik, regulatorni rizik i rizik ljudskog faktora. Moderne se financijske institucije u svakodnevnom poslovanju susreću s mnogim rizicima. Kreditni rizik najčešći je uzrok stečajeva banaka, što je uvjetovalo propisivanje

minimalnih standarda za upravljanje kreditnim rizikom u gotovo svim zakonodavnim sustavima.²

Kreditni rizik ili rizik druge ugovorne strane određen je kao vjerojatnost da dužnik ili izdavatelj financijskog sredstva neće biti sposoban platiti kamatu ili otplatiti glavnici prema uvjetima utvrđenim u sporazumu o kreditiranju. To će rezultirati da banka kao ulagač pretrpi financijski gubitak. Stoga pribjegava strogim kontrolama i provjerama kod vrednovanje kreditne sposobnosti tražitelja kredita. Takve procedure u praksi označavaju mnoštvo papirologije i dokumentacije, te iziskuje više vremena i produžava vrijeme za odobrenjem kreditnog zahtjeva.³

1.2. Predmet istraživanja

Kako bi banka uspjela održati uspješnost i konkurentnost poslovanja, mora se prilagođavati novom okruženju, širiti ponudu svojih proizvoda i usluga te prihvaćati nove tehnike i tehnologije rada. Odličan temelj i baza za donošenje odluka o bankovnom poslovanju predstavljaju informacije o povijesnim poslovnim pokazateljima, koje u velikoj mjeri pomažu i olakšavaju menadžmentu donošenje strateških odluka o smjernicama poslovanja u budućim razdobljima.

Predmet istraživanja u ovom radu su uvjeti odobravanja dugoročnih bankarskih kredita kao potencijalni izvor financiranja poslovnog subjekta. Nadalje, analizira se proces donošenja odluka za odbijanjem ili odobravanjem kredita, s posebnim osvrtom na procjenu kreditne sposobnosti na primjeru Zagrebačke banke.

Uvjeti dugoročnih kredita ovise o vrsti ulaganja te kreditnoj sposobnosti dužnika i održivosti projekta. Radi toga, kreditna sposobnost podnositelja kredita predstavlja glavni uvjet za dodjelu kredita. U teorijskom smislu protumačiti će se pojmovi kreditnog rizika te kreditna sposobnost kao argument za donošenje konačne odluke za odobravanjem dugoročnih kredita.

1.3. Istraživačka pitanja

Rizici u poslovanju svake poslovne banke predstavljaju osnovne poslovne izazove. Rizik predstavlja određeno odstupanje stvarnih od očekivanih ishoda nekog događaja koji će se desiti

² Ercegovac, R. (2016.) **Teorija i praksa bankovnog menadžmenta**, Ekonomski fakultet, Split, str. 17.

³ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: 2. izdanje**, MATE, Zagreb, str. 258.

u budućnosti. Banke su u svom poslovanju izložene širokom spektru rizika te se svakodnevno suočavaju sa brojnim izazovima i pritiscima, poput promjene zakonske regulative, jačanje konkurentnosti nebankovnih institucija, povećane internacionalizacije financijskih tržišta do snažnog i kontinuiranog razvoja informatičko-komunikacijske tehnologije i automatizacije poslovanja. Ove promjene uzrokovale su potrebu za razvojem i učinile su značajno složenijom ulogu mjerenja, upravljanja i kontrole rizika.

Nakon utvrđenog problema i predmeta istraživanja postavljaju se sljedeća istraživačka pitanja:

- 1) Koliko je razvijen sustav Zagrebačke banke kod procjene kreditne sposobnosti klijenata?
- 2) Koliko je komplicirana procedura za odobravanjem sredstava poslovnim subjektima kod Zagrebačke banke?
- 3) Koji su otežavajući uvjeti zbog kojih Zagrebačka banka može odbiti dugoročno financirati poslovnog subjekta?

1.4. Metode istraživanja

Metode koje će se koristiti u radu karakteristične su za istraživanja u području društvenih znanosti, a koje, također, svoju adekvatnu primjenu pronalaze i u ekonomskim znanostima. Imajući u vidu da se osnovni metodološki principi društvenih znanosti zasnivaju na dijalektici, iz toga proizlaze i osnovne metode – dijalektička i sintetička. Dijalektička metoda koristit će se zbog sagledavanja međusobne povezanosti i uvjetovanosti pojava koje su predmet istraživanja. Sintetičke metode koristit će se zbog sagledavanja zakonitosti u području analize financijskih izvještaja u bankarstvu.

U svrhu izrade, a sukladno potrebama izrade diplomskog rada, koristit će se sljedeće metode:

- Metoda sinteze - postupak spajanja, povezivanja izdvojenih elemenata i procesa u jedinstvene cjeline.
- Metoda deskripcije - postupak jednostavnog opisivanja činjenica i procesa te potvrđivanja njihovih odnosa i veza.
- Induktivna metoda - na temelju pojedinih ili posebnih činjenica dolazi se do zaključka o općem sudu.

- Deduktivna metoda - na temelju općih postavki dolazi se do konkretnih pojedinačnih zaključaka ili se iz jedne ili više tvrdnji izvodi nova tvrdnja koja proizlazi iz prethodnih tvrdnji.
- Metoda kompilacije - preuzimanje nekih dijelova tuđih opažanja i zaključaka (ova metoda će prvenstveno biti zastupljena u teorijskom dijelu diplomskog rada).
- Statističke metode - upotreba odgovarajućih statističkih metoda za obradu podataka te grafičko prikazivanje dobivenih rezultata u svrhu lakšeg razumijevanja procesa.

Primjenom navedenih metoda će se omogućiti misaoni i logistički postupak obrade relevantnih činjenica te kompleksno i sveobuhvatno sagledavanje karaktera problema koji će se istražiti. Izvor podataka bit će domaća i inozemna literatura, znanstveni članci te ostali relevantni izvori literature, koji se bave predmetnom problematikom.

1.5. Ciljevi istraživanja

U skladu s postavljenim problemom istraživanja, predmetom te istraživačkim pitanjima, mogu se utvrditi i ciljevi rada. Svaka banka se razlikuje po vlastitoj kreditnoj politici, ali u poslovanju svake banke postoje točno određene procedure u vezi vrednovanja kreditnih zahtjeva.

Cilj ovog rada je protumačiti procedure i uvjete odobravanja dugoročnih kredita na primjeru Zagrebačke banke. Također, cilj ovog rada je analiza rizika kojima se banke izlažu odobravajući dugoročne kredite poslovnim subjektima.

1.6. Doprinos rada

Smisao ovog istraživanja je prikazati dugoročno kreditiranje u bankarskom sektoru na primjeru Zagrebačke banke te njenim uvjetima i pravilima za odobravanje kredita poslovnim subjektima koji su nužni za pokretanje i održavanje kontinuiteta poslovanja. Poslovni subjekt je u stanju nabaviti financijska sredstva iz različitih izvora, ali ipak najučestaliji su bankarski krediti, stoga je važna razina kreditne sposobnosti svakoga.

Istraživanjem se želi pridonijeti jasnijem shvaćanju procjene kreditne sposobnosti koje ispituju banke nad tražiteljima dugoročnih kredita. Radom će se nastojati povećati opus slične literature i ostvariti korist za daljnja istraživanja.

1.7. Sadržaj i struktura rada

Struktura rada je formirana na način da se u uvodnom poglavlju daje pregled problema i predmeta istraživanja koji će se obrađivati u radu, postavljaju se istraživačka pitanja te ciljevi istraživanja te se prikazuju metode istraživanja koje će se primijeniti u radu.

U drugom poglavlju ovoga rada definira se kredit kao izvor financiranja. Najprije se definira pojam i vrste financiranja poduzeća, a zatim se definira pojam, uloga i karakteristike kredita, a na kraju poglavlja se prikazuju vrste i obilježja dugoročnih kredita.

Treće poglavlje ovoga rada prikazuje vrste rizika u kreditnim aktivnostima banke. Na početku poglavlja se definira kamatni rizik, a nakon toga kreditni, valutni te rizik osiguranja. Na kraju poglavlja se definira kreditna politika i upravljanje rizikom u bankarskom poslovanju.

Četvrto poglavlje ovoga rada prikazuje procjenu kreditne sposobnosti tražitelja kredita. Na početku poglavlja se definiraju pojam i značaj kreditne sposobnosti, a nakon toga se prikazuju neke od metoda procjene kreditne sposobnosti tražitelja kredita. Na kraju poglavlja se prikazuju nedostaci kreditne analize.

Peto poglavlje ovoga rada je empirijsko poglavlje, u kojem se prikazuje procjena uvjeta za odobravanje kredita na primjeru Zagrebačke banke. Na početku poglavlja se daje općeniti prikaz Zagrebačke banke, a zatim se prikazuje njezina kreditna aktivnost te postupak procjene kreditne sposobnosti klijenata, odobravanje kredita te nadzor i kontrola kreditnog portfelja banke.

U završnom poglavlju rada daju se završna razmatranja i stajališta te se sumiraju i rezimiraju stavovi i spoznaje izneseni u radu.

2. KREDIT KAO IZVOR FINANCIRANJA

Posljednjih se godina financijski sustav ubrzano i snažno mijenja i razvija te samim time i sama djelatnost financijskih usluga postaje sve složenija i dinamičnija. Banke se suočavaju sa izrazito promjenjivom okolinom, u kojoj je prisutno snažno tržišno natjecanje. Pri tome je važno naglasiti da se ne natječu samo banke međusobno, nego su u tržišnu utakmicu uključene i ostale financijske institucije, a veoma važan čimbenik koji se javlja je snažni rast razine strogoće nadzornih i regulacijskih mjera središnje banke. U takvim izmijenjenim i dinamičnim tržišnim uvjetima banke moraju koristiti različite tehnike i metode, kojima će svoju djelatnost učiniti što uspješnijom i kvalitetnijom. Kako bi uspjele održati uspješnost i konkurentnost poslovanja, današnje se banke moraju prilagođavati novom okruženju, širiti ponudu svojih proizvoda, prihvaćati nove tehnike i tehnologije rada.

2.1. Pojam i vrste financiranja

Banka je institucija koja se bavi prikupljanjem sredstava, plasiranjem sredstava te pružanjem financijskih usluga. Funkcije banke su depozitne i kreditne. Obje ove funkcije predstavljaju banku kao financijskog posrednika između onih koji imaju sredstava i onih koji trebaju sredstva. Banke primaju sredstva kako bi ih dalje plasirala.⁴

Banke su tvrtke koje nude financijske usluge i koje stvaraju i prodaju profesionalno vođenje sredstava komitenata te izvođenje mnogih drugih uloga u gospodarstvu. Njihov uspjeh ovisi o sposobnostima identificiranja usluga koje komitenti traže, o uspješnom stvaranju tih usluga, te naknadno o prodaji po konkurentnoj cijeni.⁵

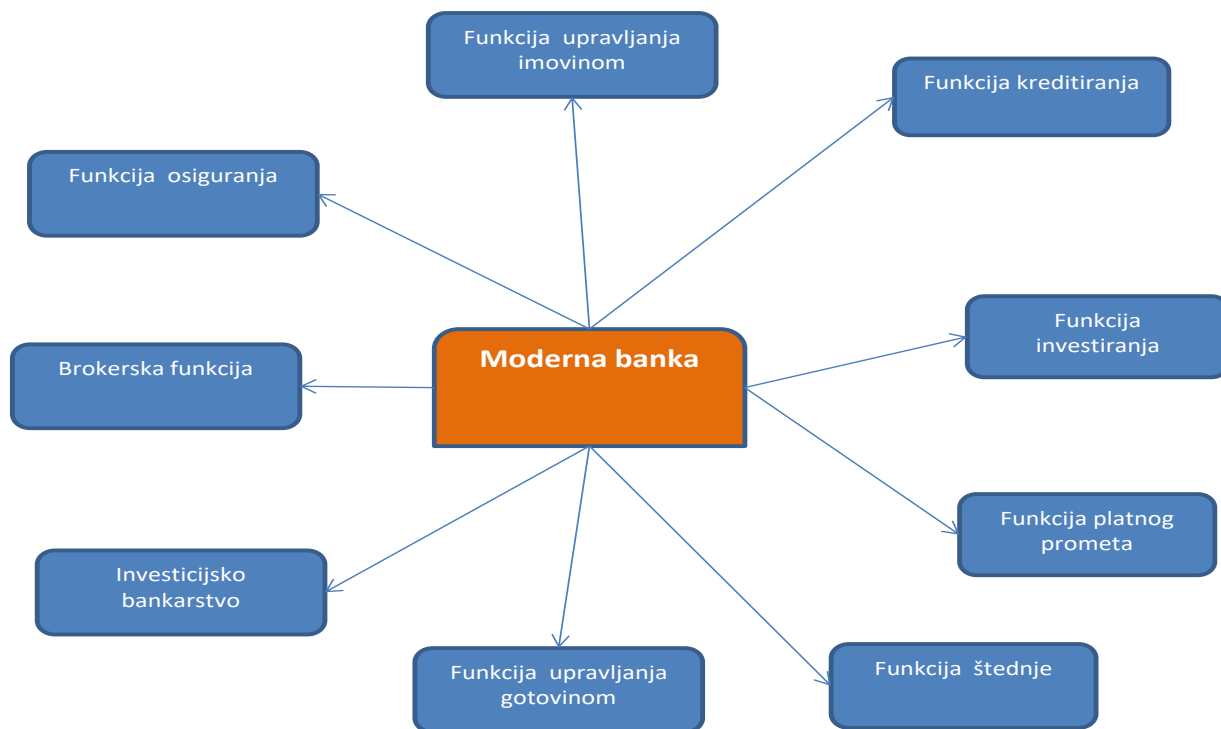
Postoji mnogo definicija banke, ali je najjednostavnija ona po kojoj je banka „posrednik između financijski suficitarnih i financijski deficitarnih subjekata“, odnosno posrednik između onih koji imaju višak i onih koji imaju manjak novca, posrednik između deponenata štediša i onih koji uzimaju kredite. U svakom slučaju, banka predstavlja poduzeće koje posluje sa novcem i to uglavnom tuđim.⁶

Glavne funkcije modernih poslovnih banaka prikazane su na sljedećoj slici.

⁴ Gregurek, M., Vidaković, N. (2011.) **Bankarsko poslovanje**, RRI F, Zagreb, str. 10.

⁵ Rose, P. (2005.) **Menadžment komercijalnih banaka: 4. izdanje**, MATE, Zagreb, str. 7.

⁶ Leko, V., Božina, L. (2005.) **Novac, bankarstvo i financijska tržišta**, Adverta, Zagreb, str. 31.

Slika 1: Glavne funkcije modernih poslovnih banaka

Izvor: Rose, P. (2005.) *Menadžment komercijalnih banaka: 4. izdanje*, MATE, Zagreb, str. 7.

2.2. Pojam, uloga i karakteristike kredita

Ljudi se već dugo koriste kreditima i zaduživanjem. Međutim, rijetko kada je to bilo zastupljeno u ovolikoj mjeri koliko je danas. Prije je bio takav životni standard da su i banke i ljudi teže pristajali na zaduživanje, a kada bi se to dogodilo, došlo bi do kompliciranih procedura. Danas mnoge kreditne institucije pružaju mogućnost ugovaranja kredita, prvenstveno banke i stambene štedionice.

U današnjem je gospodarstvu kredit jedan od zastupljenijih sredstava plaćanja i prometa te postaje osnovni izvor novca. Mobilizatorska uloga kredita ili cijelog kreditnog sustava omogućava da se sredstva prikupljena viškovima najefikasnije alociraju.

Ključna riječ kada su u pitanju krediti je "vjerovati". Pravni odnos koji nastaje radi kreditiranja između kreditora i dužnika je kreditni odnos i kao takav se u svakodnevnoj uporabi naziva kredit.⁷

⁷ Božina, L. (2008.) *Novac i bankarstvo*, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula, str. 199.

U ekonomskoj i financijskoj znanosti pojam kredita predstavlja privredno-pravi pojam pod kojim se podrazumijeva dužničko-povjerenički odnos u kojem povjerenik ustupa pravo raspolaganja novcem dužniku na izvjesno vrijeme i pod izvjesnim uvjetima (pokriće, kamata, rok, način otplate itd.). Kredit je privremena usluga koju čini povjerenik dužniku tako što mu ustupa na raspolaganje određenu sumu novca ili neki predmet, što ukazuje da kredit odvaja na neki način pravo raspolaganja od vlasništva. Kod kredita je važno da postoji načelo povratnosti. Kredit se po pravilu daje uz određenu kamatu koja je dužniku ustupljena na privremenu upotrebu i raspolaganje.⁸

Kredit je plasman sredstva banke klijentu po definiranim uvjetima: trajanju, kamatnoj stopi, naknadi, valuti i elementima osiguranja.⁹

U privrednom životu i financijskoj praksi mogu se nabrojati sljedeće najznačajnije funkcije kredita:¹⁰

- 1. Mobilizacijska funkcija.** Ova se funkcija kredita sastoji u prikupljanju odnosno mobilizaciji svih novčanih sredstava koja su u društvu i privredi rascjepkana na brojnim mjestima i usitnjena u rukama mnogih vlasnika, a koja se nalaze privremeno izvan proizvodne i prometne funkcije.
- 2. Reprodukcijska funkcija.** Kredit za reprodukciju omogućuje likvidnost i kontinuitet proizvodnje, doprinosi ubrzanju i povećanju reprodukcije i reguliranju ponude i potražnje na tržištu.
- 3. Kredit osigurava likvidnost, kontinuitet i stabilnost privređivanja.** Ova funkcija dolazi do izražaja u osiguranju sredstava u periodu dok se proizvodnja ne realizira.
- 4. Kredit kao regulator ponude i potražnje na tržištu.** Kredit omogućava da se kupci na tržištu pojavljuju kao potrošači i onda kada nemaju dovoljno vlastitih sredstava.
- 5. Utjecaj kredita na međunarodnu ekonomsku razmjenu.** Ovaj utjecaj je također veoma značajan, jer je izvozni kredit postao sredstvo konkurentske borbe, budući da se nova tržišta vrlo teško mogu osvojiti bez kreditne podrške plasmanu robe.

⁸ Bessis, J. (2004.) **Risk management in banking**, John Willey and Sons, New Jersey, str. 12.

⁹ Gregurek, M., Vidaković N. (2011.) **Bankarsko poslovanje**, RRiF, Zagreb, str. 162.

¹⁰ Rose, P. (2005.) **Menadžment komercijalnih banaka: 4. izdanje**, MATE, Zagreb, str. 29.

6. **Kredit kao generator razvoja slabo razvijenih područja.** Kredit ima poseban značaj u međunarodnim privrednim odnosima za razvoj privredno nedovoljno razvijenih zemalja, jer se pomoću njega lakše može ubrzati razvoj.
7. **Kontrolna funkcija kredita u privredi.** Ova funkcija predstavlja važan oblik ukupne financijske kontrole. Pomoću kredita se ostvaruje permanentna kontrola poslovanja poduzeća koja se kreditiraju.

Dakle, kredit je jedan od osnovnih bankovnih poslova s obzirom da je osnovna filozofija bankovnog sustava da kad je novac posuđen, mora postojati osnovano očekivanje o vraćanju kredita plus kamate. To znači da je bitno sagledati cjelokupni financijski status osobe (fizičke ili pravne) koja uzima kredit.

2.3. Vrste dugoročnih kredita i obilježja

Kako bi banka ostvarila prihode na osnovi naplate aktivne kamate potrebne za podmirenje troškova pasivne kamate na prikupljene depozite i pribavljene kredite, ona ulaže sredstva u razne oblike kreditnih i nekreditnih plasmana i na taj način formira portfelj kredita, portfelj vrijednosnih papira, portfelj stranih valuta ili deviznih potraživanja i slično.

Upravljanje kvalitetom kreditnog portfelja i promjene koje se događaju zbog odobravanja novih naloga, otplaćivanja kredita, promijenjenih gospodarskih okolnosti i slično je temelj na kojem počiva planiranje i upravljanje kreditnim portfeljem svake banke. Banke i njihovi menadžeri veliku pozornost posvećuju kontroli kreditnog portfelja i oblikovanju odgovarajućeg razmjera između rezervacija, kapitala, cjelokupnog kreditnog portfelja i cjelokupne aktive banke.¹¹

Najvažniji korak pri upravljanju kreditnim portfeljem je identificiranje rizičnih poslova u svojem kreditnom portfelju, a to se postiže analizom boniteta svakog pojedinog dužnika. Stoga se i svakom takvom dužniku odredi iznos kolaterala koji osigurava takav kreditni aranžman. Pravovremeno i pravilno oblikovanje rezervacija, kao osiguranje od gubitaka zbog neplaćanja kredita je odgovornost menadžmenta banke.

U tablici 1 prikazana je generalna podjela kredita prema vrstama.

Tablica 1: Podjela kredita

¹¹ Basu, S., Rolfes, H. (1995.) **Strategic Credit Management**, John Wiley and Sons, New York, str. 239.

Prema roku vraćanja	Prema namjeni	Prema predmetu	Prema subjektu koji odobrava kredite	Prema svrsi	Prema domicilu davatelja kredita	Prema načinu osiguranja
Kratkoročni	Investicijski	Naturalni	Komercijalni	Proizvođački	Tuzemni	Otvoreni
Dugoročni	Za obrtna sredstva	Novčani	Bankovni	Potrošački	Inozemni	Pokriveni

Izvor: Van Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima**, MATE, Zagreb, str. 132.

Za gospodarske subjekte poseban značaj imaju dugoročni krediti, koji se koriste radi financiranja dugoročnih investicija u osnovna i stalna obrtna sredstva. Financiranje dugoročnih ulaganja isključivo iz vlastitih izvora često nije moguće ostvariti zbog nedostatnog zadržanog dobitka i amortizacije, ili nepovoljnih uvjeta za emisiju dionica. Osim toga, time bi se usporio razvoj gospodarskih subjekata i gospodarstva u cjelini. Naime, gospodarski subjekti bi morali godinama akumulirati zadržani dobitak i amortizaciju da bi njome mogli financirati svoja dugoročna ulaganja. Stoga je neophodno u gospodarskom sustavu osigurati mobilizaciju i cirkulaciju slobodnog novca i kapitala, čime se postiže brži razvoj gospodarskih subjekata i gospodarstva. U toj je funkciji dugoročni kredit moćna poluga usmjerenja i razvoja gospodarstva. Osim toga, vrlo je važna i mobilizacijska funkcija kredita putem koje se slobodna i neiskorištena novčana sredstva raznih ekonomskih subjekata prethodno mobiliziraju i koncentriraju u bankama i drugim financijskim institucijama i kao krediti plasiraju onim subjektima kojima su potrebna i koji će postići veće financijske i druge učinke.¹²

Banke odobravaju kratkoročne i dugoročne kredite za financiranje poduzeća. Dugoročni krediti nisu samo vezani za rok, kao temeljni kriterij, nego ti krediti imaju specifičnosti i funkcije u odnosu na kratkoročne bankarske kredite. Dugoročni krediti vezani su za financiranje investicija i drugih dugoročnih namjena. Kod kratkoročnih kredita bitna je optimalna alokacija resursa na najproduktivnije punktove, jer se radi o ušteđenim sredstvima na razini različitih subjekata. Dugoročnim bankarskim kreditima prenosi se kupovna snaga raznolikih ekonomskih subjekata koji su suficitarni na deficitarne ekonomske subjekte. Zbog toga je važna ocjena

¹² Marković, I. (2000.) **Financiranje: teorija i praksa financiranja trgovačkih društava**, RRiF plus, Zagreb, str. 167.

investicijskih projekata, a u prvi plan izbijaju pokazatelji ekonomičnosti, produktivnosti, rentabilnosti i slično. Slobodna ušteđena sredstva trebaju biti racionalno aktivirana.

Kredit omogućuje prikupljanje slobodnih, odnosno neutrošenih novčanih sredstava financijski suficitarnih jedinica i njihov transfer ka financijski deficitarnim jedinicama (investitorima). Kredit u funkciji procesa proizvodnje omogućuje: početak proizvodnje, kontinuitet njenog odvijanja i realizaciju proizvedenih dobara ili usluga. Bit financiranja kreditom se pronalazi u posredovanju financijskih institucija, većinom banaka između suficitarnih i deficitarnih jedinica te na taj način prenosi kupovnu moć, a naplaćuje se od kamate. Najznačajniji financijski posrednici su poslovne banke, koje raspolažu najvećom količinom sredstava koja mogu plasirati zainteresiranim ulagačima.¹³

Financiranje bankovnim kreditom ima prednosti i nedostatke. Kao prednosti, uz one koje vrijede za sve oblike dugovnog financiranja, mogu se još navesti: brži plasman u odnosu na javno plasirani dug, niži troškovi odobravanja zajma, lakše pregovaranje o izmjeni ugovora te lakši pristup vjerovniku, mogućnost usklađenja vijeka trajanja imovine koja se financira kreditom sa duljinom njegova roka na koji se uzima te lakši pristup za male i srednje poduzetnike kojima je potrebno financiranje.¹⁴

Nedostaci vezani za kredit su: mogućnost bankrota, veća rizičnost duga i oštrije restriktivne odredbe. Do bankrota može doći u trenutcima kada zajmoprimac ne otplaćuje kredit dogovorenom dinamikom. Oštrije kreditne politike nameću oštrije restriktivne odredbe te se od zajmoprimca može zahtijevati povećanje vlastitog kapitala zbog osiguranja zajmodavca (banke).¹⁵

¹³ Nikolić, N., Pečarić, M. (2012.) **Uvod u financije**, Ekonomski fakultet, Split, str. 68.

¹⁴ Vidučić, Lj. (2008.) **Financijski menadžment**, RRiF plus, Zagreb, str. 188.

¹⁵ Vidučić, Lj. (2008.) **Financijski menadžment**, RRiF plus, Zagreb, str. 188.

3. VRSTE RIZIKA U KREDITNIM AKTIVNOSTIMA BANAKA

Među bankama je na tržištu prisutna sve veća i jača konkurencija koja je nemilosrdna te su banke prisiljene svakodnevno poduzimati brojne mjere kako bi zadržale klijente i tržišni udio. U tome veliku ulogu igra strahoviti razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije, koji omogućuju širenje lepeze usluga. Takvi pothvati konkurencije izazivaju smanjivanje zarade među te ih prisiljava da se, osim svojim tradicionalnim poslovima kao što je uzimanje depozita i davanja kredita, počinju baviti i za njih novim poslovima trgovanja vrijednosnim papirima.

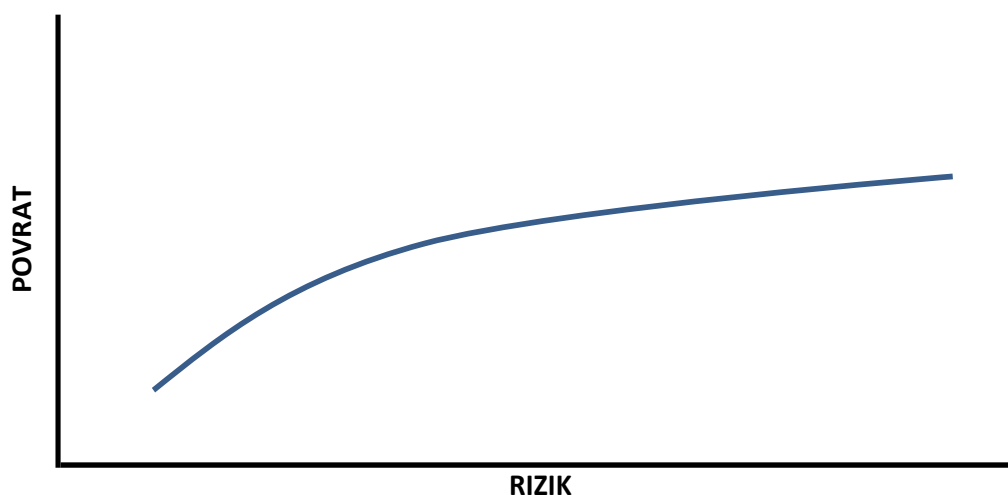
Najjednostavnija definicija rizika je opasnost ili nesigurnost da će se ostvariti očekivani poslovni rezultat. Rizici se definiraju kao potencijalni gubici i to kroz izravan utjecaj na dobit poslovne jedinice ili kroz utjecaj na nemogućnost ostvarenja njenih poslovnih ciljeva. Tako se pod pojmom bankovnih rizika podrazumijeva vjerojatnost da će se nešto loše dogoditi banci.¹⁶

Pojam financijskog rizika predstavlja negativna odstupanja od očekivanih rezultata zbog varijabilnosti mogućih ishoda. Takvi se rizici uglavnom odnose na potencijalne gubitke na financijskim tržištima, primjerice zbog promjene kamatnih stopa ili tečajeva valuta. Rizik predstavlja svaku neizvjesnu situaciju u poslovanju banaka, odnosno vjerojatnost nastanka gubitka ili smanjenja dobitka, nastalih kao rezultat djelovanja neizvjesnih događaja u poslovanju banaka.¹⁷

Rizici su u svojoj osnovi povezani s povratima, koji se najčešće promatraju kroz neto tijekomove novca. Sukladno tome, rizik i povrat su proporcionalno povezani, odnosno, uz veći rizik očekuje se i veći povrat. To je prikazano na sljedećoj slici.

¹⁶ Šverko, I. (2007). **Upravljanje nekreditnim rizicima u hrvatskim financijskim institucijama**, HIBO, Zagreb, str. 24.

¹⁷ Crouhy, M., Galai, D., & Mark, R. (2001). **Risk Management**, McGraw Hill, New York, str. 34.

Slika 2: Odnos rizika i povrata

Izvor: Vlastiti rad autora

Tradicionalno upravljanje rizicima se uglavnom odnosilo na postavljanje limita i praćenje njihove izloženosti. Međutim, današnje upravljanje rizicima u bankama predstavlja cjelokupan proces koji je podržan u obliku sustavnog rješenja. Taj se sustav temelji na 4 osnovne faze, a to su identifikacija rizika, kvantifikacija rizika, upravljanje rizicima te kontrola i izvješćivanje o rizicima.¹⁸

1. **Identifikacija rizika.** To je osnovna faza u kojoj se gradi ukupnost sustava upravljanja rizicima. Osnovni je cilj identifikacija i prepoznavanje svih rizika kojima je banka u svom poslovanju izložena. Te rizike treba jasno prepoznati i kategorizirati po vrstama rizika. Također, veoma je važno utvrditi izvore nastanka rizika i njihove upravljače.
2. **Kvantifikacija rizika.** Kvantifikacija rizika pretpostavlja kvantificiranje svih utvrđenih rizika poslovanja uz prethodne faze. To je najteže provediva faza, s obzirom na problematiku kvantificiranja velike većine rizika. Dakle, to je procjena visine štete i vjerojatnosti nastupanja ključnih rizika.
3. **Upravljanje rizicima.** Upravljanje rizicima obuhvaća propisivanje akata, limita, alokaciju kapitala te upravljanje aktivom i pasivom. Procesi upravljanja rizicima postavljaju se na vrhu organizacije i ogledaju se kroz donošenje jasnih i kvantitativno orijentiranih poslovnih politika banke, iz kojih se identificiraju ciljevi po proizvodima i poslovnim jedinicama te maksimalno prihvatljive rizičnosti.

¹⁸ Šverko, I. (2007). *Upravljanje nekreditnim rizicima u hrvatskim financijskim institucijama*, HIBO, Zagreb, str. 29.

4. Izvješćivanje i kontrola rizika. Izvješćivanje i kontrola rizika je nezavisna funkcija banke, koja ima zadatak osigurati potpunu objektivnost u procjeni rizičnih izloženosti banke. Ova se funkcija mora bazirati na podacima iz neovisnih transakcijskih izvora. Također, od iznimne je važnosti propisati i primjenjivati jedinstvene standarde iskazivanja pojedinih rizičnih pozicija. Rezultat ove funkcije su različita izvješća i informacije koje nastaju za različite razine upravljanja (interne i eksterne).

3.1. Kamatni rizik

Kamatni rizik predstavlja rizik od pada tržišne vrijednosti portfelja uslijed neizvjesnosti promjena kamatnih stopa. Rizik promjene kamatne stope odnosi se na izloženost banke promjenama kamatnih stopa. On označava mogućnost da će promjena kamatnih stopa prouzročiti banci nešto negativno, odnosno da će imati negativni utjecaj ili na dobit ili na kapital banke.¹⁹

Kamatni rizik (rizik kamatne stope) je jedan od najneugodnijih i potencijalno najštetnijih rizika s kojima se banke mogu suočiti, a posljedica je promjena kamatne stope na financijskom tržištu. Štetnost predmetnog rizika za banku se očituje u činjenici da promjena kamatne stope izravno utječe na najvažniji izvor prihoda banke (prihoda od kamata na kredite i vrijednosne papire), kao i na njihov najvažniji izvor troškova banke (troškove kamata na depozite i ostala pozajmljena sredstva). Isto tako, kamatni rizik ima utjecaj na promjenu tržišne vrijednosti aktive i pasive banke.

Utjecaj kamatnog rizika na banku ovisi o vrijednosti bilančnih i izvan bilančnih pozicija koje su osjetljive na rizik (struktura bilance), tržišnoj volatilnosti kamatnih stopa te vremenskom razdoblju unutar kojega postoji izloženost kamatnom riziku. Svaka banka susreće se s rizikom promjene kamatne stope.²⁰

3.2. Kreditni rizik

Kreditni rizik je sastavni dio bankarskog poslovanja. Banke definiraju kreditni rizik kao rizik neispunjenja obaveza klijenata koji nisu u mogućnosti uredno izvršavati obaveze servisiranja

¹⁹ Šverko, I. (2007.) **Upravljanje nekreditnim rizicima u hrvatskim financijskim institucijama**, HIBO, Zagreb, str. 79.

²⁰ Šverko, I. (2007.) **Upravljanje nekreditnim rizicima u hrvatskim financijskim institucijama**, HIBO, Zagreb, str. 80.

svog duga utvrđenog ugovorom. To znači da se plaćanje može odložiti ili uopće ne ostvariti, a što stvara probleme u novčanim tokovima i utječe na likvidnost banke.

Kreditni rizik je posljedica ugovorene i/ili moguće financijske transakcije između davatelja i uzimatelja sredstava odnosno varijacija mogućih povrata koji bi se mogli zaraditi na financijskoj transakciji zbog zakašnjelog ili nepotpunog plaćanja glavnice i/ili kamate.²¹

Posuđivanje novca drugoj ugovornoj strani uvijek je sa sobom nosilo opasnost da posuđena sredstva neće biti vraćena pa se može reći da je ovaj rizik star koliko i samo bankarstvo. Još tada je prepoznata potreba za upravljanjem ovim rizikom. Naravno složenost mehanizama uz pomoć kojih se tada upravljalo kreditnim rizikom bila je daleko jednostavnija nego što je danas. Ova vrsta rizika je najznačajniji pojedinačni uzrok stečajeva banaka.

Kreditni rizik predstavlja rizik da dužnik neće ispuniti svoju novčanu obvezu na vrijeme i prema uvjetima koji su postavljeni u ugovoru o kreditu

Kreditni rizik je rizik gubitka do kojeg dolazi zbog neispunjavanja dužnikove novčane obveze prema kreditnoj instituciji. Sustav upravljanja kreditnim rizikom je sveobuhvatnost organizacijske strukture, pravila, procesa, postupaka, sustava i resursa za utvrđivanje, mjerenje odnosno procjenjivanje, praćenje i izvještavanje o izloženosti kreditnom riziku odnosno upravljanju kreditnim rizikom u cjelini te podrazumijeva uspostavu odgovarajućeg korporativnog upravljanja i kulture upravljanja kreditnim rizikom.

Sukladno smjernicama Baselskog odbora za superviziju banaka (eng. Basel Committee on Banking Supervision), očekivani gubitak zbog kreditnog rizika ovisi o vjerojatnosti da suprotna strana neće na ugovoreno vrijeme i način podmiriti dogovorenu obvezu, iznosu gubitka koji bi se ostvario u slučaju nepoštivanja ugovora od suprotne strane te potencijalne izloženosti banke neplaćanju na određeni dan u budućnosti.²²

Upravljanje kreditnim rizikom u banci je osnova za uspješno poslovanje banke. Metodologija utvrđivanja kreditnog rizika nalazi se u središtu kreditne analize, ali je osnovna ideja kreditne politike minimiziranje i određivanje granice podnošljivog kreditnog rizika. Jedan od osnovnih zahtjeva u banci je sposobnost pokrivanja nastalih gubitaka na osnovu plasiranih kredita. Na toj osnovi kreditni rizik se može vrlo široko promatrati i vezati za sve vrste plasmana.

²¹ Jakovčević, D. (2000.) **Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 35.

²² Basel Committee on Banking Supervision (2006.) **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards - A revised Framework**, Bank for International Settlements, str. 62-65.

3.3. Valutni rizik

Valutni rizik proizlazi iz promjena tečajeva između domaće valute određene banke i ostalih valuta. Posljedica neusklađenosti vrijednosti aktive s jedne strane te kapitala i pasive denominiranih u stranoj valuti s druge strane, ili zbog neusklađenosti između stranih dugovanja i potraživanja izraženih u domaćoj valuti dovodi do valutnog rizika. Također, neusklađenost se može javiti i između dospjele glavnice i kamate. Valutni rizik je po svojoj prirodi špekulativan i može rezultirati dobiti ili gubitkom.²³

Kada banka ima veću deviznu aktivu od devizne pasive ("duga pozicija"), porast tečaja strane valute (deprecijacija domaće valute) dovodi do ostvarivanja dobiti za banku, dok pad tečaja (aprecijacija ili snaženje domaće valute) uzrokuje gubitak za banku. Suprotno od toga, kada je devizna pasiva veća od devizne aktive ("kratka pozicija"), porast tečaja strane valute (deprecijacija domaće valute) dovodi do ostvarivanja gubitka za banku, dok pad tečaja (aprecijacija ili snaženje domaće valute) uzrokuje dobitak za banku.

Jedan od primjera valutnog rizika koji je svima dobro poznat je problem sa tečajem švicarskom franka od prije nekoliko godina, kada je došlo do situacije da je tečaj švicarskog franka snažno porastao, čime su brojni klijenti koji su imali stambene kredite u toj valuti zapali u velike probleme, jer su im se mjesečne rate kredita značajno povećale.

3.4. Rizik osiguranja

Instrumenti osiguranja kredita predstavljaju sredstva naplate potraživanja koja banci stoje na raspolaganju u slučaju kada klijent prestane otplaćivati kredit, ili ga otplaćuje neredovito. Najčešći instrumenti osiguranja su suglasnost o zapljeni plaće, zadužnica, odnosno suglasnost o zapljeni sredstava na računima, hipoteka, mjenica, sudužnici, jamci, založni dužnik te police osiguranja života i imovine. Što je iznos kredita manji to je u pravilu potrebno i manje instrumenata osiguranja.

Instrumenti osiguranja ovise o vrsti i ročnosti kredita, a banke određuju okvir prihvatljivih instrumenata vodeći računa o kreditnoj sposobnosti poduzeća. Bankama ovi instrumenti služe kao zaštita u slučaju nemogućnosti naplate kredita i ne predstavljaju osnovu za odobrenje kredita. Što je poduzeće kreditno sposobnije, duže posluje, ima kvalitetnije novčane tokove i

²³ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: 2. izdanje**, MATE, Zagreb, str. 261.

dobre pokazatelje poslovanja vrijednost traženih kolaterala bit će niža. Primjerice, u nekim je slučajevima bankama prihvatljiv zalog na imovini koja se kupuje iz sredstava kredita, dok veći projekti i kapitalna ulaganja zahtijevaju dodatne kolaterale.

Osiguravateljni rizik je rizik gubitka zbog smanjenja vrijednosti osigurane imovine, a obuhvaća stvarne ekonomske gubitke i gubitke zbog smanjenja vrijednosti imovine uzrokovanog redovnom revaluacijom tehničkih rezervi i investicija.²⁴

3.5. Kreditna politika i upravljanje rizikom

Kreditni rizik je, više od svih drugih rizika, uvjetovan neizvjesnim okolnostima vezanim za poslovanje klijenta. Zato je potrebna kontrola velikog broja parametara poslovanja i klijenta i banke. Banka mora imati predstavu o rizicima sa kojima se klijent susreće u svom poslovanju, polazeći od karaktera njegovog poslovanja i tržišta na kojem posluje. Izloženost kreditnom riziku se u suvremenom bankarskom poslovanju mjeri procjenom očekivanog gubitka po određenoj investiciji na osnovu kvantitativne analize.²⁵

Pri tome, očekivani gubitak ovisi o 3 čimbenika:²⁶

- vjerojatnost da suprotna strana neće podmiriti obaveze na ugovoreni način i u ugovoreno vrijeme,
- iznos gubitka koji bi se ostvario u slučaju nepoštovanja ugovora od suprotne strane,
- potencijalna izloženost banke neplaćanju na određeni datum u budućnosti.

Iako se financijske institucije godinama iz više razloga suočavaju s različitim teškoćama, glavni razlog ozbiljnih problema u bankarskom sektoru i nadalje je izravno povezan sa slabim kreditnim standardima za zajmoprimce i druge ugovorne strane, lošim upravljanjem rizičnim portfeljem ili nedostatkom pažnje vezano uz promjene u gospodarskim ili drugim okolnostima koje mogu dovesti do pogoršanja kreditnog položaja drugih ugovornih strana banke.

²⁴ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: 2. izdanje**, MATE, Zagreb, str. 266.

²⁵ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: 2. izdanje**, MATE, Zagreb, str. 135.

²⁶ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: 2. izdanje**, MATE, Zagreb, str. 136.

Baselski je odbor izdao brojna načela za upravljanje kreditnim rizikom:²⁷

- uspostavljanje primjerenog okruženja za kreditni rizik,
- poslovanje u skladu s dobrim postupkom za odobravanje kredita,
- održavanje primjerenog postupka za administraciju, mjerenje i praćenje kredita,
- osiguranje primjerenih kontrola nad kreditnim rizikom,
- uloga supervizora.

Banke moraju upravljati kreditnim rizikom cijelog portfelja, kao i onim koji leži u pojedinačnim kreditima ili transakcijama. Banke moraju također uzeti u obzir odnose između kreditnog i ostalih rizika. Djelotvorno upravljanje kreditnim rizikom važna je komponenta obuhvatnog pristupa upravljanju rizikom i neophodno je za dugoročan uspjeh svih bankovnih organizacija.

Procjena uloge upravljanja kreditnim rizikom trebala bi razmotriti kredite i sva ostala kreditna sredstva (bilančna i izvanbilančna) kako bi osigurala uvažavanje sljedećih čimbenika:²⁸

- razine, raspodjele i iznose klasificirane aktive,
- razine i strukture neprihodonosne, sumnjive i sporne, restrukturirane, refinancirane aktive ili aktive sa smanjenom kamatnom stopom,
- primjerenost vrednovanja rezervi,
- sposobnost uprave da rukovodi rizičnijim plasmanima i naplati ih,
- neopravdanu koncentraciju kredita,
- primjerenost i učinkovitost te pridržavanje kreditnih politika i procedura kreditne administracije,
- primjerenost i učinkovitost procesa za identifikaciju i nadzor početne i kasnijih razina izloženosti riziku ili rizika vezanih uz odobrene kreditne izloženosti.

Banke trebaju postaviti odgovarajuće kreditne politike kojima definiraju postupke i načine odobravanja kredita, na koji će se način oni vraćati, kolike su provizije i ostale naknade.

²⁷ Hrvatska narodna banka (2000.) **Načela za upravljanje kreditnim rizikom:** <http://old.hnb.hr/supervizija/papiri-bazelske-komisije/h-nacela-za-upravljanje-kreditnim-rizikom.pdf> (pristupano 29.07.2019.)

²⁸ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: 2. izdanje**, MATE, Zagreb, str. 152.

Također trebaju sastaviti politike upravljanja aktivom i pasivom, načine upravljanja s likvidnošću, kamatnim rizicima kao i rizicima promjene valutnih tečajeva. Neke od komponenti kreditne politike mogu biti:²⁹

- ciljevi diversifikacije rizika: ciljevi za diversifikaciju portfelja imovine prema ekonomskom ili zemljopisnom području,
- valuta i dospjeće pri čemu se daju upute za upravljanje valutnim i kamatnim rizikom,
- pojašnjenje vrste kredita (kratkoročni, krediti za obrtni kapital, investicijski, potrošački, itd.),
- kamate i naknade u kojima se pojašnjavaju kamatne naknade i provizije ovisno o kategoriji odobrenog kredita,
- navođenje ograničenog iznosa kredita klijentu ili izloženost dužniku,
- navođenje potrebne dokumentacije za dobivanje kredita,
- izjava o vrsti kolaterala koji se prihvaća za određene kredite,
- kriteriji odlučivanja i nadležnosti,
- sadržaji ugovora,
- praćenje otplate kredita,
- otplata i postupci produljenja,
- opisi okolnosti kada se može dobiti izniman tretman, te propisi za kredite povezanim stranama.

²⁹ Kukuljan, V. (2010.) **Uporaba Credit scoring metodologije u domaćim bankama**, Računovodstvo, revizija i financije, br. 11, Zagreb, str. 121-124.

4. PROCJENA KREDITNE SPOSOBNOST

Valjana i objektivna analiza kreditne sposobnosti veoma je važan preduvjet uspješnog poslovanja svake banke jer se njome nastoji na minimum svesti rizik nepovrata plasiranih sredstava.

4.1. Pojam i važnost kreditne sposobnosti

Kreditna sposobnost predstavlja sposobnost fizičke ili pravne osobe da ispuni preuzetu obvezu u potpunosti i u navedenom roku.³⁰

Procjena kreditne sposobnosti predstavlja jedan od najvažnijih informacijskih procesa o kojem ovisi kvaliteta potraživanja, odnosno kvaliteta kreditnog portfelja i aktive svake poslovne banke. Sukladno navedenom, prija ulaska u kreditni odnos i sklapanja ugovora o kreditu, banka provodi postupak procjene kreditne sposobnosti tražitelja kredita. Taj se postupak sastoji od prikupljanja i analiziranja različitih podataka, iz kojih se dobivaju sve potrebne informacije na temelju kojih se donosi odluka o odobravanju ili neodobravanju kredita.³¹

Kreditna sposobnost je spremnost kupca u izvršavanju preuzete obveze po definiranoj dinamici i u definiranom iznosu. Cilj procjene kreditne sposobnosti je utvrđivanje financijske snage i vjerojatnosti gubitaka zbog nenaplaćenih potraživanja i kašnjenja s naplatom.³²

Analizom kreditne sposobnosti nastoji se u najvećoj mogućoj mjeri smanjiti kreditni rizik tražitelja kredita (potencijalnog dužnika). Organizacijski dio banke koji se bavi procjenom kreditne sposobnosti koristi sve dostupne informacije kako bi što preciznije odredio rizičnu kategoriju tražitelja kredita te ga svrstava u kategoriju nisko ili visoko rizičnih klijenata. Za procjenu kreditne sposobnosti važna je prethodna obrada kreditnog zahtjeva od strane djelatnika kreditne analize banke.

Za banku, klijent je kreditno sposoban kad je u stanju vratiti kredit, pri čemu ne dolazi u pitanje njegovo normalno funkcioniranje. Interes banke kao kreditora za ocjenjivanje kreditne

³⁰ Leko, V., Mates, N. (1993.) **Rječnik bankarstva i financija**, Masmedia, Zagreb, str. 273.

³¹ Jakovčević, D. (2000.) **Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 119.

³² Vidučić, Lj. (2008.) **Financijski menadžment**, RRiF plus, Zagreb, str. 342.

sposobnosti je razumljiv. Nastoji se kreditni rizik tražitelja kredita smanjiti na najmanju moguću mjeru te utvrditi financijsko zdravlje klijenta.

Banka ispituje kreditnu sposobnost klijenta prije rješenja njegova zahtjeva za kredit kako bi sa što boljom točnošću utvrdila sposobnost i spremnost potencijalnog dužnika na vraćanje primljenih novčanih sredstava i tako smanjila rizik mogućeg nepovrata plasiranih sredstava. Financijsku analizu kreditne sposobnosti poduzeća čine sve pojave iz poslovanja poduzeća, kako one iz prošlosti, tako i sadašnjosti, kako bi se mogla pretpostaviti njihova poslovna budućnost.³³

Ocjena kreditne sposobnosti, kao jedno od najvažnijih područja poslovne politike upravljanja rizicima, nastoji svesti kreditni rizik na prihvatljivu razinu za banku, ali i ostvariti odgovarajuću visinu zarade banci. Na temelju ocjene kreditne sposobnosti donosi se konačna odluka o odobravanju kredita. Banka odustaje od kreditiranja kada su rizici značajno veliki i dovode u opasnost neispunjavanja kreditnih obveza.

4.2. Metode procjene kreditne sposobnosti

Bonitet označava kvalitetu, pouzdanost, poslovnu i kreditnu sposobnost pravne i fizičke osobe. Osim kreditne sposobnosti, uključuje ugled što ga poduzeće uživa na tržištu, njegovu poslovnu pouzdanost, trajnost i stabilnost poslovanja, redovitost u izvršavanju obveza, kvalitetu investicijskih projekata, perspektivu poduzeća u budućnosti i slično. Za banku ocjena boniteta pokriva aspekte poslovanja koji su od iznimnog značaja za sigurnost povrata sredstava koja su plasirana kreditom.³⁴

Ukupna ocjena kreditne sposobnosti obuhvaća razna područja poslovanja koja mogu utjecati na poslovnu budućnost klijenta, tj. sposobnost izvršavanja vraćanja kredita. Kod toga su, osim kvantitativnih podataka iz financijskih izvješća, važni i kvalitativni podaci. Po izvršenju kreditnog plasmana postoji obveza banke za periodičnim obavljanjem provjere poslovanja poduzeća, kako bi na vrijeme uočila eventualne probleme u poslovanju. Model ocjene kreditne sposobnosti treba se napraviti s naglaskom na sljedeće aspekte poslovanja tražitelja kredita:³⁵

- likvidnost poslovanja,

³³ Ribić, D. (2011.) **Procjena kreditnog rizika**, Praktični menadžment, br. 2, Zagreb, str. 107-113.

³⁴ Gregurek, M., Vidaković, N. (2011.) **Bankarsko poslovanje**, RRiF, Zagreb, str. 271.

³⁵ Gregurek, M., Vidaković, N. (2011.) **Bankarsko poslovanje**, RRiF, Zagreb, str. 273.

- strukturu izvora u bilanci ili izloženost poduzeća dugu,
- pokriće kamata i otplata duga,
- ročnu usklađenost imovine i obveza,
- sposobnost stvaranja zarade,
- sposobnost stvaranja dovoljnog novčanog tijeka,
- udio fiksnih troškova u ostvarenim prihodima,
- rentabilnost poslovanja.

Funkcija kreditne analize ima zadatak ocijeniti kreditnu sposobnost tražitelja kredita. Jedan od mogućih pristupa analizi je "**6K**" metoda vrednovanja, preko analize karaktera, kapaciteta, kapitala, kolaterala, kondicije i kontrole.³⁶

1. **Karakterom** se utvrđuje je li opravdana svrha kredita te namjera da se kredit do kraja otplati. Jedan od načina analize klijenta je utvrđivanje stvarnog radnog kapitala jer je on pouzdani kriterij likvidnosti poduzeća. Ne postoje precizne metode kojima se mjeri ovaj pokazatelj, ali određene banke podataka o najvažnijim kreditnim tržištima i debitorima od izuzetne su važnosti. Također je važno istaknuti da se ovaj element analize češće koristi kod kreditne analize stanovništva, manje za poduzeća.
2. **Kapacitet** se utvrđuje najčešće dokumentacijom i to osnivačkim aktima, financijskim izvješćima te uvidima u kadrovsku strukturu i djelotvornost poduzeća. Temelji na proučavanju likvidnosti i solventnosti dužnika za budući period. Sposobnost otplate duga može se zaključiti iz očekivanog prinosa poduzeća, a važno je obratiti pažnju i na stupanj zaduženja te procjenu promjene uvjeta poslovanja te performansi nakon odobrenja kredita.
3. **Kapital** kao treća stavka analize ove metode je izuzetno važna i kompleksna. On zahtijeva visoku ekspertizu i znanje kreditnog analitičara, prvenstveno u razumijevanju i tumačenju financijskih informacija koje poduzeće objavljuje. Najvažnija su bilanca, račun dobiti i gubitka te izvješće o novčanom tijeku (za velike subjekte). Iskustvo i vrijeme su pokazali da su prva dva izvješća vrlo lako podložna manipulacijama i

³⁶ Jakovčević, D. (2000.) **Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 128.

iznošenju u njima neistinitih podataka. Stoga je najmjerodavniji treći oblik izvještaja, međutim, za sada je zakonski obvezatan samo velikim poduzetnicima. Smatra se da je to nedostatak informacija koji može negativno utjecati na analizu kreditnih sposobnosti manjih subjekata s potencijalno dobrim kreditnom sposobnošću, odnosno bonitetom.

4. **Kolateral ili zalog dužnika** odnosi se na instrumente osiguranja, a analiza njihove vrijednosti je jako važna u ocjeni kreditne sposobnosti poduzeća. Dakle, ona ne zamjenjuje njegovu kreditnu sposobnost nego služi kao osiguranje kredita, sekundarni izvor naplate. Ako zajmoprimac nije u stanju ispuniti obvezu, zajmodavac može prodati vrijednosni papir kako bi zadovoljio svoje potraživanje. Ako je dobiveni iznos veći od kreditnog i kamatnog, višak se dostavlja zajmoprimcu. U suprotnom, zajmodavac postaje neosigurani vjerovnik za iznos nepokrivene razlike. Da bi izbjegli ovakvu situaciju, zajmodavci preferiraju kolateral koji se može brzo unovčiti bez rušenja cijene i kojemu je ročnost približno paralelna s rokom otplate kredita.
5. **Kondicija** kao peti dio odnosi se na analizu okruženja dužnika, njegovih povijesnih trendova poslovanja kao i perspektive u grani djelatnosti u kojoj klijent djeluje.
6. **Kontrola** je posljednja stepenica u ocjeni boniteta. Za stabilnu kontrolu važno je promotriti zakonsku regulativu u kojoj klijent djeluje, kao i organizacije čijim propisima se podvrgava.

Ako prilikom analize ključnih faktora rizika, kreditni referent i/ili analitičar odluku donosi isključivo na temelju znanja, iskustva, slijedeći pri tome propisane procedure i pravila, tada se govori o subjektivnoj ocjeni. No, ako pri donošenju odluke koristi model koji je razvijen upotrebom statističkih i ostalih metoda, tada se radi o kreditnom scoringu. Kreditni scoring je sustav dodjeljivanja bodova zajmotražitelju, čiji zbroj predstavlja numeričku vrijednost koja pokazuje koliko je vjerojatno da zajmotražitelj kasni u otplati kredita. Kvantitativna analiza obuhvaća analiziranje kreditne povijesti, ocjenjivanje unutarnjih i vanjskih čimbenika poduzeća, analiziranje financijskih izvještaja, analiziranje tijeka gotovine te izradu izvještaja o kreditu.

Neke od metoda procjene kreditne sposobnosti su analiza financijskih izvještaja putem financijskih pokazatelja te sustavi bodovanja kao što su višestruka diskriminacijska analiza, Altmanov Z model i credit scoring model.

4.2.1. Analiza financijskih izvještaja

Analiza financijskih izvještaja je usmjerena na kvantitativne financijske informacije i zbog toga se često naziva i financijskom analizom. Postoje tri aktivnosti koje opredjeljuju postanak i razvoj analize, a to su financijsko upravljanje, upravljačko računovodstvo i financijsko računovodstvo, gdje je računovodstvo jezik poslovanja, a financijska analiza omogućuje primjenu tog jezika u poslovnim situacijama.³⁷

Analiza poslovanja mora obuhvatiti analizu financijskih rezultata, financijskih uvjeta, financijske strukture i promjena u financijskoj strukturi, stoga se analiza financijskih izvještaja opisuje kao proces primjene različitih analitičkih sredstava i tehnika pomoću kojih se podaci iz financijskih izvještaja pretvaraju u upotrebljive informacije relevantne za upravljanje.³⁸

Analitička sredstva i postupci koji se koriste u analizi financijskih izvještaja:³⁹

- komparativni financijski izvještaji koji omogućuju uočavanje promjena tijekom vremena te uočavanje tendencija promjena pomoću serije indeksa,
- strukturni financijski izvještaji koji omogućuju uvid u strukturu,
- analiza pomoću pokazatelja,
- specijalizirane analize.

Temelj analize financijskih izvješća je analiza putem pokazatelja. Za procjenu kreditne sposobnosti dužnika analizira se njegova likvidnost, zaduženost, profitabilnost i menadžment imovine. Na temelju usporedbe dobivenih pokazatelja iz financijskih izvješća s prosjekom za određenu industriju, analize trenda, dobivenih informacija o kredibilnosti tvrtke i reputaciji njenog menadžmenta, donosi se odluka hoće li se odobriti kredit ili ne.

4.2.2. Višestruka diskriminacijska analiza

Višestruka diskriminacijska analiza procjenjuje vjerojatnost lošeg kredita dodjeljivanjem pondera koeficijentima zaduženosti (pokazatelj pokriva kamata, pokazatelj dug/vlastiti kapital),

³⁷ Štahan, M. et al. (2010.) **Računovodstvo trgovačkih društava**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 906.

³⁸ Žager, K. et al. (2008.) **Analiza financijskih izvještaja**, Masmedia, Zagreb, str. 224.

³⁹ Štahan, M. et al. (2010.) **Računovodstvo trgovačkih društava**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 907.

pokazatelju likvidnosti (tekući pokazatelj) te starosti poduzeća. Temeljem takvih rezultata, poduzeća se svrstavaju u grupe visokog, prosječnog i malog kreditnog rizika.⁴⁰

4.2.3. Altmanov Z model

Altmanov Z model se upotrebljava za procjenu vjerojatnosti stečaja poduzeća. Dodjeljivanjem pondera određenim financijskim pokazateljima dobiva se sumarni rezultat, na temelju čije se visine može odrediti posluje li poduzeće bez opasnosti od skorog stečaja uz opasnost od skorog stečaja, ili se nalazi u području za koje se ne može donijeti dovoljno točna ocjena o mogućem stečaju.⁴¹

Model je Z-scoringa za analizu proizvodnih tvrtki kojim se javno trguje u SAD-u razvio E.I. Altman. To je model za predviđanje financijskog neuspjeha. Rezultat ovog modela je skor te on predstavlja mjeru koja najbolje diskriminira između uspješnih poduzeća i onih koji imaju financijskih poteškoća. Očekivanja su takva da bi neuspješna poduzeća trebala imati drugačije kretanje financijskih omjera nego što to imaju financijski zdrava poduzeća. Kod Altmanovog je modela ključna granična vrijednost na temelju koje financijska institucija donosi odluku. Zahtjevi za kredit se prihvaćaju ako je Z-skor poduzeća iznad definiranog Z-skora i obrnuto.⁴²

Istraživanje koje je proveo Altman napravljeno je na uzorku od 33 neuspješna i 33 uspješna poduzeća. Kao rezultat dobiveni su sljedeći financijski omjeri:⁴³

- obrtni kapital/ukupna imovina (X1),
- zadržana zarada/ukupna imovina (X2),
- dobit/ukupna imovina (X3),
- tržišna vrijednost vlastitog kapitala /knjigovodstvena vrijednost pasive (X4),
- prodaja/ukupna imovina (X5),

Oblik Altmanovog modela kreditnog bodovanja:

$$Z = 0,012 X1 + 0,014 X2 + 0,033 X3 + 0,006 X4 + 0,999 X5$$

⁴⁰ Vidučić, Lj. (2008.) **Financijski menadžment**, RRiF plus, Zagreb, str. 344.

⁴¹ Vidučić, Lj. (2008.) **Financijski menadžment**, RRiF plus, Zagreb, str. 344.

⁴² Saunders A., Cornett, M. M. (2006.) **Financijska tržišta i institucije**, Masmedia, Zagreb, str. 562.

⁴³ Saunders A., Cornett, M. M. (2006.) **Financijska tržišta i institucije**, Masmedia, Zagreb, str. 563.

Donja granična vrijednost iznosi 1,81, što znači da će poduzeća čiji je Z-skor ispod te granice bankrotirati, dok je gornja granična vrijednost 2,99, iznad koje poduzeća neće bankrotirati.⁴⁴

4.2.4. Credit scoring

Credit scoring je proces kojim se određuje koliko je vjerojatno da će klijent kasniti u pripadajućim otplatama rata kredita. Credit scoring je proces procjene rizika koji se javlja kod pozajmljivanja novčanih sredstava postojećim ili novim klijentima i temelji se na njihovom ponašanju u prošlosti, odnosno vraćanju prethodno odobrenih kredita. Credit scoring koristi statističke metode za predviđanje vjerojatnosti kako će tražitelj kredita ili postojeći dužnik postati neuredan u podmirivanju svojih novčanih obveza. Rezultat navedene metode je tzv. score, odnosno broj bodova koje banke upotrebljavaju kako bi rangirale tražitelje kredita u terminima rizičnosti. Pri tome analitičari proučavaju povijesne podatke o performansama prije odobrenih kredita čime utvrđuju koje su karakteristike tražitelja kredita korisne u procjeni hoće li kredit biti uredno otplaćen ili ne.⁴⁵

Najveći broj kredit scoring modela za poduzeća obuhvaća financijske pokazatelje. Velika poduzeća i javne ustanove raspolažu strukturiranim i vremenski terminiranim izvještajima o svojim operacijama i financijama. No, kada su u pitanju mala poduzeća, situacija je drugačija što zahtijeva upotrebu drugih informacija u cilju izgradnje kredit scoring modela. Ponekad je teško upotrijebiti financijske omjere zato što se osobna aktivnost vlasnika i poslovna aktivnost malog poduzeća isprepliću i kombiniraju.

4.3. Nedostaci kreditne analize

Osim brojnih prednosti, klasična kreditna analize koju banke koriste ima i svoje nedostatke. Naime, ona je prvenstveno sustav temeljen na subjektivnoj procjeni stručnjaka (kreditnih analitičara), koji će, bez obzira na svoje znanje i iskustvo, prije ili kasnije donijeti krivu odluku. Problem je i nemogućnost uspostavljanja stalnih i usporedivih kriterija u odlučivanju o odobravanju rizičnog plasmana. Stoga je potrebno razvijati dodatne kriterije u odobravanju kredita.

⁴⁴ Saunders A., Cornett, M. M. (2006.) **Financijska tržišta i institucije**, Masmedia, Zagreb, str. 563.

⁴⁵ Kukuljan, V. (2010.) **Uporaba Credit scoring metodologije u domaćim bankama**, Računovodstvo, revizija i financije, br. 11, Zagreb, str. 121-124.

Neki od nedostataka klasične kreditne analize su sljedeći:⁴⁶

- Kreditna analiza koju provodi stručnjak je dobra koliko je dobar stručnjak. Naime, različiti kreditni analitičari analizirajući jedan te isti dokument mogu doći do različitih zaključaka.
- Banka mora imati dovoljno eksperata za nastali volumen posla te stalno ulagati u obrazovanje stručnjaka.
- Klasična kreditna analiza često zna uljuljati banku u lažnu sigurnost ne uspijevajući je zaštititi od sistematskog rizika.
- Iako se puno stručnjaka kontinuirano obrazuje za obavljanje kreditne analize, banke često doživljavaju ozbiljne kreditne probleme. Naime, nisu banke ne ulažu dovoljno u razvoj svojih ekspertiza, a i nerijetko dobri stručnjaci odu raditi kod konkurencije.
- Mnoge banke su otkrile da je vrlo teško zadržati tržišni udio bez povećanja rizika. Naime, bolji komitenti uspiju pronaći jeftiniji izvor financiranja.
- Razlika između bankovne prakse i financijske realnosti se sve više povećava. Većina banaka se i dalje oslanja na godišnji izvještaj klijenta i temelji analizu na objavljenim financijskim izvještajima. No, ti izvještaji su zastarjeli kada dođu do banke te je prognozirane budućnosti na temelju njih sklono pogreškama, a male pogreške mogu dovesti do velikih promašaja u donošenju odluka.

Bez obzira na navedena ograničenja i probleme, kreditna analiza je kvalitetan alat koji pomaže bankama predvidjeti poslovne sposobnosti klijenta i mogućnost budućeg vraćanja kredita, a što onda pospješuje kreditni portfelj banke.

4.4. Načela bankovnog poslovanja

Kada je riječ o načelima bankovnog poslovanja, mogu se izdvojiti sljedeća načela: načelo likvidnosti, načelo rentabilnosti, načelo poslovnosti i urednog poslovanja te načelo sigurnosti i efikasnosti ulaganja.⁴⁷

⁴⁶ Sajter, D. (2017.) **Osnove upravljanja rizicima u financijskim institucijama**, Ekonomski fakultet, Osijek, str. 51.

⁴⁷ Gregurek, M., Vidaković, N. (2011.) **Bankarsko poslovanje**, RRiF, Zagreb, str. 309.

- 1. Načelo likvidnosti.** Likvidnost predstavlja sposobnost svakog gospodarskog subjekta da u svakom trenutku može u cijelosti podmiriti sve svoje dospjele financijske obveze. Kada je riječ o likvidnosti banke, tada se smatra da osim podmirenja dospjelih obveza, banka može staviti u tijek odobrene kredite, kao i izvršiti sve obveze po izdanim garancijama, akreditivima i ostalim instrumentima plaćanja. Likvidnost banke se osigurava kroz usklađivanje opsega angažiranja sredstava s izvorima tih sredstava. Indikatori likvidnosti pokazuju stupanj pokrivenosti i plasmana depozitima te u najznačajnije indikatore spadaju odnosi kredita i depozita, odnosi likvidne aktive i ukupnih depozita te odnos likvidne aktive prema kratkoročnim izvorima sredstava
- 2. Načelo rentabilnosti.** Cilj svakog poslovnog subjekta je rentabilno poslovanje, dakle ostvarivanje dobiti. Ipak, u suvremenim uvjetima poslovanja imperativ je postizanje profita koji će jamčiti i kratkoročnu i dugoročnu stabilnost. Dakle, rentabilnost podrazumijeva dugoročno ostvarivanje postavljenih ciljeva.
- 3. Načelo poslovnosti i urednog poslovanja.** Poslovnost i urednost poslovanja je veoma važno načelo za banke, jer nepridržavanje tog načela može imati dalekosežne negativne posljedice. Banka mora biti odgovorna prema klijentima od kojih je uzela sredstva i prema klijentima kojima je plasirala sredstva. Usluge koje banka obavlja moraju biti jasno definirane, precizne, konkretne, a ponajprije moraju u sebi sadržavati kredibilitet. Banka se u odlučivanju treba rukovoditi pravilima struke te se koristiti suvremenim znanstvenim spoznajama.
- 4. Načelo sigurnosti i efikasnosti ulaganja.** Banka je dužna ispuniti svoje obveze i prema strani od koje je dobila sredstva, kao i omogućiti što veći povrat sredstava koja je plasirala, s obzirom da banka povezuje one koji imaju sredstva i one kojima trebaju sredstva. Zbog toga banke moraju imati načine kako bi osigurale što veći povrat sredstava koja su plasirale. Problem osiguranja povrata plasmana u najvećem je borju slučajeva vezan uz kreditni rizik i jasno je da kontrola kreditnog rizika predstavlja osnovu poslovanja banke. Sigurnost plasmana za banku ima najmanje dvije dimenzije, a to su bonitet klijenta te osiguranje pokrića i njegova adekvatnost.

5. PROCJENA UVJETA ZA ODOBRAVANJE DUGOROČNIH KREDITA POSLOVNIM SUBJEKTIMA NA PRIMJERU "Zagrebačke banke d.d."

U ovom dijelu rada će se istražiti proces procjene kreditne sposobnosti za klijente poslovne subjekte u Zagrebačkoj banci.

5.1. Opće karakteristike i prikaz poslovanja Zagrebačke banke

Zagrebačka banka (ZABA) započela je s poslovanjem 1914. godine pod imenom Gradska štedionica. Godine 1946. preimenovana je u Gradsku štedionicu Zagreb, a 60-tih godina 20. stoljeća postaje dio Komunalne banke Zagreb, koja je uskoro preimenovana u Kreditnu banku. Krajem 70-tih godina 20. stoljeća Kreditna banka Zagreb i Jugobanka udružuju se u Zagrebačku banku. Zagrebačka banka 1989. godine postaje prva banka u bivšoj državi koja je organizirana kao suvremeno dioničko društvo, a 1991. godine postaje prva hrvatska banka koja primjenjuje Međunarodne računovodstvene standarde. Njene dionice 1995. godine uvrštene su na Zagrebačku burzu, a godinu kasnije i na međunarodno tržište Londonske burze.

Danas je Zagrebačka banka dio talijanske Grupe UniCredit, snažne paneuropske grupe s jednostavnim bankarskim poslovnim modelom te potpuno integriranim korporativnim i investicijskim bankarstvom. Zagrebačka banka je već godinama vodeća banka u Hrvatskoj, što po kvaliteti proizvoda i usluga, tehnološkoj inovativnosti, mreži samoposlužnih uređaja ili po uspješnim poslovnim rezultatima.

U Hrvatskoj posluje s više od 60 tisuća korporativnih klijenata te više od 1,3 milijuna građana. Kao članica UniCredit Grupe od ožujka 2002. godine, jedne od najuspješnijih financijskih grupacija u Europi, Zagrebačka banka je i jedna od vodećih banaka u Srednjoj i istočnoj Europi (CEE). Ima 118 poslovnica, 847 bankomata, 597 tisuća korisnika internetskog bankarstva e-zaba, 437 tisuća korisnika mobilnog bankarstva m-zaba te nešto manje od 4.000 zaposlenika.⁴⁸

Ukupna aktiva banke je 113,2 milijarde kuna, što je tržišni udio od 27,3%, dok ukupni depoziti klijenata iznose 78,8 milijardi kuna, što je tržišni udio od 26,6%. Zagrebačka banka je u 2018.

⁴⁸ <https://www.zaba.hr/home/o-nama/o-nama/pregled#pan2> (pristupano 31.07.2019.)

godini ostvarila 4,3 milijarde kuna ukupnih prihoda, što je 28,9% od ukupnog prihoda bankarskog sektora 2018. godine.⁴⁹

Građani Zagrebačku banku vežu uz atribute sigurnosti, veličine, naprednosti, ali i tradicije. Ono po čemu je Banka danas konkurentna na tržištu jest da je banka savjetnik i partner u svim specifičnim potrebama i situacijama svojih klijenata te banka koja nudi pouzdana rješenja, otvorena i odgovorna, banka koja se prema klijentima odnosi s povjerenjem. Zagrebačka banka je lider na hrvatskom tržištu po kvaliteti proizvoda i usluga, tehnološkoj inovativnosti, mreži samouslužnih uređaja te uspješnim poslovnim rezultatima.

5.2. Kreditna aktivnost Zagrebačke banke

Kreditni proces je proces koji započinje analiziranjem kreditne sposobnosti klijenta. Nakon njega se donosi odluka o odobravanju kredita, a zatim se prati otplata kredita i poduzimaju se potrebne mjere ako dođe do problema. Management i kreditni referent mogu procijeniti rizik na temelju kreditnog proces koji počiva na sustavu i kontroli banke. Kod donošenja kreditnih odluka bitno je da banka procijeni stupanj kreditnog rizika.

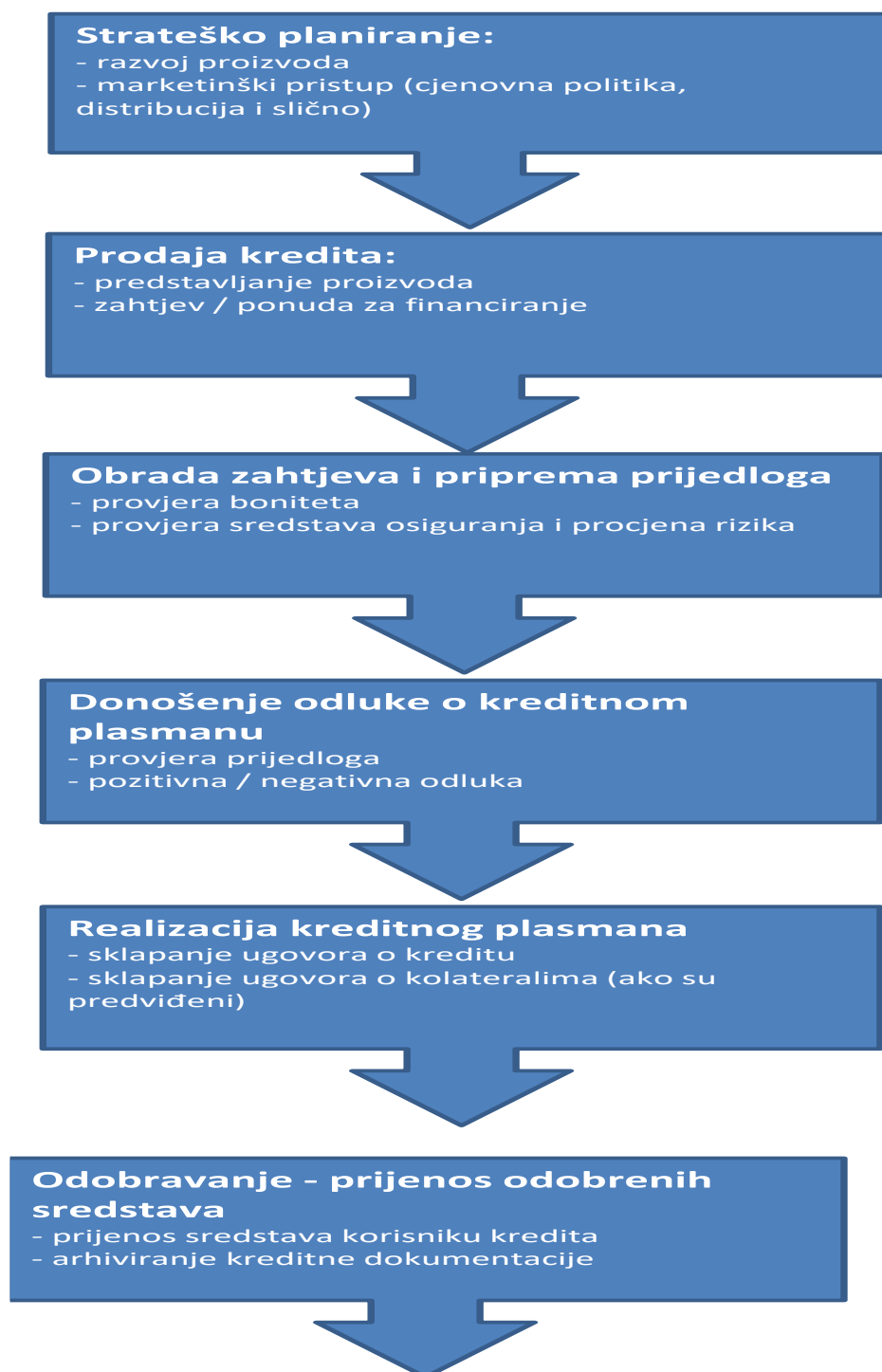
U ovom dijelu rada prikazati će se postupak odobravanja kredita poduzetnicima Zagrebačkoj banci. Postupak odobravanja kredita propisan je odgovarajućom procedurom. Osnovna polazišta procedure su definirana zakonskom regulativom, kreditnom politikom banke i pratećim dokumentima i politikama banke. Procedura definira praksu, odnosno postupke rada koji daju najbolje rezultate, odnosno najefikasnije regulira poslovanje sa klijentima koji su pravne osobe. Pravilnim provođenjem propisanih procedura provodi se i adekvatan sustav interne kontrole u svim fazama obavljanja poslova.

Osnovne smjernice kreditne politike Zagrebačke banke su:

- korisnici kredita su sve pravne osobe sa određenim godišnjim prometom (izuzimajući državu, osiguravajuće kuće i strateške klijente),
- osnova za odobravanje kredita je mogućnost uredne otplate kredita, a ne kolateral,
- kamatna stopa može reflektirati rizičnost plasmana, ali ga ne kompenzira te će se banka sukladno tome i ponašati prilikom donošenja odluke o odobravanju.

Proces odobravanja kredita u Zagrebačkoj banci prikazan je na sljedećoj slici.

⁴⁹ <https://www.zaba.hr/home/o-nama/o-nama/pregled#pan2> (pristupano 31.07.2019.)

Slika 3: Faze životnog ciklusa kreditnog aranžmana u Zagrebačkoj banci

Izvor: vlastiti rad autora

- 1. Strateško planiranje.** Ova faza podrazumijeva pripremu kreditnog proizvoda za distribuciju klijentima, kako iz aspekta svih normativnih i tehničko tehnoloških preduvjeta, tako i promotivnog nastupa i treninga zaposlenih za puštanje u opticaj nove usluge ili izmjenu postojeće. Marketinški pristup obuhvaća inicijalno istraživanje

tržišta, definiranje ciljnog tržišta, određivanje cijene, kanale distribucije, promotivni nastup, biznis plan, a važna je i IT podrška.

- 2. Prodaja kredita.** Nosioци ove aktivnosti su komercijalisti/kreditni referenti u mreži poslovnica banke, jer su oni prva linija kontakta sa klijentom. Moraju dobro poznavati kompletnu ponudu banke u segmentu poslovanja, kako sa građanima, tako i sa pravnim osobama. Predstavljanje proizvoda se obavlja izravno u kontaktu sa klijentima ili drugim kanalima (mail, SMS, brošura, Internet, pismo i slično). Zahtjevi se podnose na standardiziranim obrascima, a nakon preliminarnе obrade zahtjeva banka dostavlja klijentu ponudu kao osnovu za dalju realizaciju kreditnog plasmana. U ovoj se fazi podrazumijeva utvrđivanje točnosti podataka iz kreditnog zahtjeva, kompletnost dokumentacije i osnovni postupak za kreiranje konačnog prijedloga organu odlučivanja.
- 3. Obrada zahtjeva i priprema prijedloga odluke.** Nositelj ove faze je kreditni referent, a rezultat aktivnosti u ovoj fazi je kreiranje konačnog prijedloga organu odlučivanja. Prijem zahtjeva se vrši u poslovnici i to tek kada se kompletira potrebna dokumentacija. Pripremu prijedloga za odobrenje plasmana vrši kreditni referent, koji mora poznavati procedure i postupke za odobravanje plasmana, kao i imati znanje i obuku potrebnu za rad sa klijentom. Kod provjere i procjene instrumenata osiguranja utvrđuje se vrijednost sredstava osiguranja i formalna ispravnost sredstava osiguranja. Po završetku obrade, kreditni referent elektronskim putem šalje prijedlog odluke regionalnom menadžeru te voditelju poslovnice. Prijedlog sadrži jasan stav kreditnog referenta o kreditnom zahtjevu (odobriti/odbiti), eventualne dodatne uvjete, kao i obrazloženje ovakvog stava. Po prispjeću zahtjeva regionalni menadžer kontrolira zahtjev i zajedno sa voditeljem poslovnice donosi odluku o odobravanju/odbijanju zahtjeva, odnosno brani ga pred kreditnim odborom banke (u zavisnosti od iznosa zahtjeva i izloženosti klijenta).
- 4. Donošenje odluke o kreditnim plasmanima.** Nositelj ove faze je organ odlučivanja, koji se definira kreditnom politikom banke, uz mogućnost delegiranja ovlaštenja za odobravanje plasmana klijentima pravnim osobama. Najviši organ odlučivanja u Zagrebačkoj banci je Kreditni odbor banke za pravne osobe. Kreditni odbor daje suglasnost za delegiranje ovlaštenja o odobravanju kreditnih plasmana i nadgleda korištenje tih ovlaštenja. Postoje određeni limiti kojima se određuje do kojeg iznosa pojedino tijelo banke može odobriti kredit. U slučaju da kreditni zahtjev odstupa od standardnih uvjeta odobravanja ili tekuće politike odobravanja, ovlašteno tijelo je dužno prenijeti donošenje odluke na višu razinu odlučivanja. Prije donošenja odluke, organ

odlučivanja može izvršiti provjeru obrade kreditnog zahtjeva. Organ odlučivanja može donijeti pozitivnu odluku, negativnu odluku i pozitivnu odluku uz uvjet realizacije. Nakon donošenja odluke, kreditni referent je dužan informirati klijenta o konačnoj odluci i preostalim koracima radi realizacije kreditnog plasmana.

5. Realizacija kreditnog plasmana. Nositelj ove faze je prvenstveno kreditni referent koji je inicirao kreditni odnos te ovlaštene službe u banci. U okviru realizacije kreditnog plasmana misli se na stvaranje svih formalnih pretpostavki radi konačnog transfera sredstava. U sklopu ovih aktivnosti vrši se sklapanje ugovora o kreditu, sklapanje ugovora o kolateralu, prikupljanje i priprema ostale dokumentacije te kompletiranje dokumentacije i priprema kreditne mape. Ova faza je posljednja formalna provjera dokumentacije i kompletiranja kreditne mape aktima o svim aktivnostima poduzetima u cilju realizacije plasmana do ove faze.

Kreditna dokumentacija u segmentu kreditiranja i drugih plasmana klijentima pravnim osobama su predmet posebne pažnje zaposlenih banke i evidencija, manipulacija i arhiviranje ove dokumentacije ima poseban značaj i razlikuje se od druge poslovne dokumentacije. U toku rada na poslovima kreditiranja mogu se javiti okolnosti koje bi zahtijevale određena odstupanja od gore navedenih koraka, aktivnosti i odgovornosti zaposlenih banke. Sva odstupanja od procedure ne smiju imati štetan krajnji efekt na poslovni rezultat banke. Ovakve aktivnosti su predmet posebne evidencije i suglasnosti uprave banke, stoga iste moraju biti obrazložene od nosioca aktivnosti ili predlagača.

5.3. Pojam kreditne sposobnosti

Obveza utvrđivanja kreditne sposobnosti u procesu odobravanja plasmana propisana je Odlukom Hrvatske narodne banke o upravljanju rizicima te Odlukom o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija prema kojoj se kreditna sposobnost procjenjuje najmanje po sljedećim osnovama:

- statusnim, osobnim i ekonomskim karakteristikama dužnika, stručnosti uprave i višeg rukovodstva kvaliteti planova i programa za čiju realizaciju kreditna institucija pruža financijsku podršku,
- razini kapitala i rezervi kojima dužnik raspolaže i njihovu udjelu u njegovoj bilanci,
- imovinskoj snazi dužnika,

- dužnikovoj likvidnosti i profitabilnosti,
- dužnikovim novčanim tokovima ostvarenima u proteklom razdoblju i očekivanim budućim novčanim tokovima u odnosu na njegove obveze,
- uvjetima pod kojima dužnik posluje i perspektivi dužnika te njegovu položaju na tržištu, kao i položaju cijele grane djelatnosti kojom se dužnik bavi,
- dužnikovoj izloženosti valutnom riziku s osnove plasmana uz valutnu klauzulu i plasmana u stranoj valuti, uključujući i izvanbilančne obveze uz valutnu klauzulu i izvanbilančne obveze u stranoj valuti.

Ocjena kreditne sposobnosti provodi se s ciljem utvrđivanja kreditnog rizika. Banke su, sukladno zakonskim odredbama, dužne prije sklapanja ugovora koji je osnova za nastanak izloženosti kreditnom riziku, procijeniti dužnikovu kreditnu sposobnost te kvalitetu, utrživost, raspoloživost i vrijednost instrumenata osiguranja svojih potraživanja i to na temelju jasno definiranih kriterija. Kreditne institucije procjenjuju kreditnu sposobnost dužnika na temelju vlastitih kriterija propisanih internim aktima, što znači da u procesu procjene kreditne sposobnosti mogu same odlučiti koje kriterije će uzeti u obzir.

Ključnu odrednicu kreditnog procesa i osnovni instrument za određivanje kreditne sposobnosti dužnika predstavlja kreditna analiza. Kreditna analiza obuhvaća ocjenu kvalitete pojedinih stavaka financijskih izvješća dužnika – bilance, računa dobiti i gubitka, izvještaja o novčanom toku te ocjenu kolaterala, odnosno instrumenata osiguranja tražbine kojom se banka zaštićuje od krajnjeg rizika izgubljene vrijednosti kreditnog potraživanja. Kvantitativni podaci dobivaju se iz financijskih izvještaja, a kvalitativni iz samog odnosa s dužnikom. Za realnu ocjenu gospodarskog stanja poduzeća bitna je i ocjena opće situacije u gospodarskoj grani u kojoj poduzeće posluje te pozicija poduzeća unutar gospodarske grane. Analizu boniteta dakle čini analiza i ocjena poslovnih rizika koji se mogu grupirati u četiri osnovne grupe: konkurentski rizici i rizici poduzeća, ekonomsko-financijski rizici, struktura poduzeća i pravni rizici te kvaliteta menadžmenta.⁵⁰

Prilikom sklapanja ugovora o kreditu, Zagrebačka banka tražitelju kredita stavlja na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, a tražitelj kredita se obvezuje da će u određeno vrijeme i utvrđenom dinamikom plaćanja vratiti banci iskorišteni iznos kredita uvećan za

⁵⁰ Kukuljan, V. (2010.) **Uporaba Credit scoring metodologije u domaćim bankama**, Računovodstvo, revizija i financije, br. 11, Zagreb, str. 121-124.

ugovorene kamate. Kako bi banka bila sigurna da će korisnik kredita to moći poštovati, prije odobrenja provodi se provjera kreditne sposobnosti klijenta. Kreditna sposobnost je u biti procjena vjerojatnosti podmirivanja preuzete obveze u ugovorenom roku. Kvalitetnom procjenom kreditne sposobnosti klijenta banka smanjuje rizik pojave loših plasmana te si samim time osigurava kvalitetniji portfelj.

5.4. Procjena kreditne sposobnosti i proces kod odobravanja kreditnih zahtjeva

U ovom dijelu rada prikazat će se na koji se način vrši procjena kreditne sposobnosti pravne osobe koja je tražitelj kredita u Zagrebačkoj banci.

5.4.1. Kreditna analiza klijenta

Nakon što prime zahtjev za kredit, bankovni službenici vrše analizu svih informacija kojim raspolažu i donose odluku hoće li odobriti kredit ili ne. Pomoću kreditne analize utvrđuje se spremnost i sposobnost zajmotražitelja da vrati kredit. Da bi ona bila valjana, analitičar mora raspolagati kvalitetnim poslovnim izvještajima i informacijama. Kreditna analiza sastoji se od nekoliko faza: kompletiranja kreditnog dosjea, ocjene uprave, analize financijskog izvješća, predviđanja budućih novčanih tijekova i njihove dostatnosti za pokrivanje otplatnih rata, procjene kolaterala te konačne ocjene i preporuke u svezi kreditnog zahtjeva.

Uobičajeni koraci u kreditnoj analizi su sljedeći:⁵¹

- podnošenje kreditnog zahtjeva,
- podnošenje financijskih i kreditnih izvještaja,
- analiziranje financijskih izvještaja i tijeka gotovine,
- procjena kolaterala,
- prijedlog za odobravanje/odbijanje kreditnog zahtjeva.

Nakon što klijent podnese kreditni zahtjev, kreditni referenti Zagrebačke banke prikupljaju sve potrebne podatke kako bi utvrdili kreditnu sposobnost zajmotražitelja, potencijalne prijetnje i mogućnosti osiguranja od rizika koje nosi određeni kreditni aranžman.

⁵¹ Sajter, D. (2017.) **Osnove upravljanja rizicima u financijskim institucijama**, Ekonomski fakultet, Osijek, str. 64.

Za potrebe ovog rada prikazat će se proces kreditne analize klijenta (tražitelja kredita) temeljem analize financijskih izvještaja. To unutar Sektora korporativnog bankarstva Zagrebačke banke, radi Služba za procjenu kreditnih rizika za pravne osobe. Za procjenu kreditne sposobnosti poduzeća, Zagrebačka banka koristi sljedeće financijske pokazatelje: pokazatelje likvidnosti, pokazatelje aktivnosti, pokazatelje zaduženosti te pokazatelje profitabilnosti.

5.4.1.1 Pokazatelji likvidnosti

Likvidnost je sposobnost poduzeća da podmiri kratkoročne obveze iz tekuće aktivnosti. Ako poduzeće nije likvidno, ono posluje s poteškoćama, nema dovoljno sredstava za nabavu sirovina i materijala, robe, za isplatu plaća, poreza i drugih obveza. Pokazatelji likvidnosti se koriste za mjerenje sposobnosti poduzeća da podmiri dospjele kratkoročne obveze, a utvrđuju se na temelju podataka obuhvaćenih u bilanci.⁵²

Pokazateljima likvidnosti mjeri se sposobnost poduzeća u podmirenju dospjelih kratkoročnih obveza, a računaju se na temelju podataka iz bilance. Najčešći pokazatelji su koeficijent trenutne likvidnosti, koeficijent ubrzane likvidnosti, koeficijent tekuće likvidnosti i koeficijent tekuće stabilnosti. Za procjenu kreditne sposobnosti u Zagrebačkoj banci se koriste pokazatelj ubrzane likvidnosti i pokazatelj tekuće likvidnosti. Način izračuna navedenih pokazatelja likvidnosti prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 2: Pokazatelji likvidnosti

Naziv pokazatelja	Brojnik	Nazivnik
Koeficijent ubrzane likvidnosti	kratkotrajna imovina - obveze	kratkoročne obveze
Koeficijent tekuće likvidnosti	kratkotrajna imovina	kratkoročne obveze

Izvor: Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 247.

- 1. Koeficijent ubrzane likvidnosti** pokazuje ima li poduzeće dovoljno gotovine i druge brzo unovčive imovine za podmirenje dospjelih kratkoročnih obveza, a standardna veličina je 1 ili veće od 1, što znači da kratkoročne obveze ne bi smjele biti veće od zbroja iznosa novca i potraživanja. Iz ovog pokazatelja isključene su zalihe kao najslabije likvidan dio imovine.⁵³

⁵² Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 247.

⁵³ Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 248.

2. Koeficijent tekuće likvidnosti ukazuje na to da bi kratkotrajna imovina trebala biti barem dvostruko veća od kratkoročnih obveza kako bi poduzeće moglo održati solventnost. To je važno zato što postoje rizici unovčavanja kratkotrajne imovine, jer da bi se održala normalna likvidnost poduzeća, dio kratkotrajne imovine mora biti financiran iz kvalitetnih dugoročnih obveza koji se naziva radni kapital, a predstavlja razliku između kratkotrajne imovine i kratkoročnih obveza. Naime na taj se način dio kratkotrajne imovine financira iz dugoročnih izvora, što se naziva i „zlatnim pravilom financiranja“. Previsoki pokazatelj upućuje na slabo upravljanje kratkotrajnom imovinom, što ima za posljedicu negativan utjecaj na dugoročnu profitabilnost tvrtke. Preporuča se kako bi trebao iznositi najmanje 2, kako tvrtka ne bi zapala u probleme nelikvidnosti.⁵⁴

5.4.1.2 Pokazatelji aktivnosti (pokazatelji menadžmenta imovine)

Pokazatelji aktivnosti poduzeća poznati su još i pod nazivom koeficijenti obrta. Mjere efikasnost s kojom poduzeće koristi vlastite resurse. Računaju se iz odnosa prihoda i prosječnih stanja imovine te upućuju na brzinu cirkulacije imovine u poslovnom procesu. Na temelju njih je moguće izračunati i prosječne dane vezivanja sredstava, odnosno prosječno trajanje obrta sredstava. Također, pomoću tih pokazatelja može se izračunati i prosječno trajanje naplate potraživanja. Svi pokazatelji utvrđuju se na temelju podataka iz bilance te računa dobiti i gubitka.⁵⁵

Najčešće se koeficijenti obrtaja računaju za ukupnu imovinu, kratkotrajnu imovinu i potraživanja, na temelju kojeg je moguće izračunati i prosječno trajanje naplate potraživanja. U Zagrebačkoj banci se koriste pokazatelji za prosječno razdoblje naplate potraživanja te pokazatelj obrtaja zaliha, a njihov izračun prikazan je u sljedećoj tablici.

⁵⁴ Štahan, M. et al. (2010.) **Računovodstvo trgovačkih društava**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 920.

⁵⁵ Žager, K. et al. (2008.) **Analiza financijskih izvještaja**, Masmedia, Zagreb, str. 251.

Tablica 3: Pokazatelji aktivnosti

Naziv pokazatelja	Brojnik	Nazivnik
Koeficijent obrtaja zaliha	ukupni prihod	zalihe
Koeficijent obrtaja potraživanja	prihodi od prodaje	ukupna potraživanja
Trajanje naplate potraživanja (u danima)	broj dana u godini (365)	koeficijent obrtaja potraživanja

Izvor: Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 250.

- 1. Koeficijent obrtaja zaliha** predstavlja odnos ukupnog prihoda i zaliha, a prikazuje koliko puta godišnje tvrtka okrene (obrte) prosječne zalihe. Niski pokazatelj ukazuje da tvrtka neproduktivno koristi sredstva (zastarjele i pokvarene zalihe, visok trošak kapitala uložen u zalihe, osiguranje, porezi, trošak kvarenja), tako da je poželjno da pokazatelj bude što veći.⁵⁶
- 2. Koeficijent obrtaja potraživanja** prikazuje omjer prihoda od prodaje i ukupnih potraživanja. Koeficijent potraživanja izračunava se stavljanjem u odnos prihoda od prodaje i potraživanja. Povećanjem navedenog koeficijenta smanjuje se trajanje naplate potraživanja, stoga je također poželjno da bude što veći.⁵⁷
- 3. Trajanje naplate potraživanja** je pokazatelj koji govori o vremenu koje u prosjeku protekne između nastanka potraživanja i njegove naplate. Trajanje naplate potraživanja dobiva se stavljanjem u odnos broj dana u godini i koeficijenta obrtaja potraživanja, čime se dobiva prosječno vrijeme naplate potraživanja. Dakle, što je veći koeficijent obrtaja potraživanja, to je kraće trajanje naplate potraživanja.

Važno je naglasiti da je i s aspekta sigurnosti i uspješnosti poslovanja poželjno da koeficijenti obrtaja budu što veći, tj. da je vrijeme vezivanja ukupne i pojedinih vrsta imovine što kraće. Može se računati i više puta godišnje, a njime se prati potražnja za pojedinim proizvodima.

5.4.1.3 Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti pokazuju koliko se poduzeće financira iz tuđih sredstava. Najpoznatiji su koeficijent zaduženosti, koeficijent vlastitog financiranja te koeficijent financiranja, koji se formiraju na temelju bilance i odražavaju statičku zaduženost. Ovi pokazatelji reflektiraju

⁵⁶ Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 251.

⁵⁷ Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 252.

strukturu pasive i govore o tome koliki je dio imovine financiran iz vlastitog kapitala, a koliki iz tuđeg. Pomoću ovih pokazatelja moguće je utvrditi odnos tuđeg kapitala (obveza) i vlastitog kapitala.⁵⁸

Pokazatelji zaduženosti omogućuju praćenje strukture izvora financiranja poduzeća. Oni pokazuju do koje mjere je poduzeće financirano iz tuđih izvora i koliko je ono sposobno podmiriti svoje dužničke obveze. Naime, oni objašnjavaju financijsku strukturu i mjere dugoročni rizik koji proizlazi iz takve strukture.⁵⁹

U Zagrebačkoj banci se od pokazatelja zaduženosti za procjenu kreditne sposobnosti klijenta koriste koeficijent zaduženosti, koeficijent vlastitog financiranja, pokazatelj pokrića kamata te stupanj pokrića 1 i 2, a njihov izračun prikazan je u tablici 4.

Tablica 4: Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelj	Brojnik	Nazivnik
Koeficijent zaduženosti	ukupne obveze	ukupna imovina
Koeficijent vlastitog financiranja	kapital	ukupna imovina
Pokazatelj pokrića kamata	dobit prije poreza i kamata (EBIT)	trošak kamata
Stupanj pokrića 1	glavnica	dugotrajna imovina
Stupanj pokrića 2	glavnica + dugoročne obveze	dugotrajna imovina

Izvor: Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 248.

- 1. Koeficijent zaduženosti** stavlja u odnos ukupne obveze i ukupnu imovinu. Što je ovaj koeficijent manji, to je manja zaduženost poduzeća. Dakle, koeficijent zaduženosti pokazuje koliko je imovine financirano iz vlastitog kapitala, a koliko iz tuđeg kapitala, odnosno obveza i zajedno čine 100%. Položaj društva je bolji ukoliko je koeficijent zaduženosti manji od koeficijenta vlastitog financiranja.
- 2. Koeficijent vlastitog financiranja** stavlja u odnos kapital (glavnicu) i ukupnu imovinu. Pokazuje koliki je dio imovine financiran vlastitim kapitalom. Što je ovaj koeficijent veći, to je stanje imovine bolje.

⁵⁸ Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 248.

⁵⁹ Štahan, M. et al. (2010.) *Računovodstvo trgovačkih društava*, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 921.

3. **Pokazatelj pokrića kamata** pokazuje razmjernost u kojem poslovni dobitak može pasti, a da se ne dovede u pitanje plaćanje kamata. Što je pokazatelj viši, to je veća sigurnost vjerovnika. Pokazatelj se izračunava u jedinici koja definira koliko je puta pokriven trošak kamata.
4. **Stupanj pokrića 1** je pokazatelj koji stavlja u odnos glavnice te dugotrajnu imovinu. Razmatra se pokriće dugotrajne imovine sa glavnicom. Poželjno je da navedeni pokazatelj bude što veći.
5. **Stupanj pokrića 2** je pokazatelj koji stavlja u odnos zbroj glavnice i dugoročnih obveza sa dugotrajnom imovinom. Njegova vrijednost bi trebala biti veća od 1 jer dio dugoročnih izvora mora biti korišten za financiranje kratkotrajne imovine (zlatno pravilo financiranja). Kod stupnja pokrića 2 može se istaknuti da bi njegova vrijednost uvijek trebala biti veća od 1, jer je poznato da dio dugoročnih izvora, zbog održavanja likvidnosti, mora biti iskorišten za financiranje kratkotrajne imovine ("zlatno pravilo financiranja").⁶⁰

5.4.1.4 Pokazatelji profitabilnosti

Cilj svakog poduzeća je ostvariti dobit, stoga profitabilnost označava uspješno poslovanje, tj. ostvarenje pozitivnog financijskog rezultata na kraju godine. Pokazatelji profitabilnosti govore koliki je povrat u odnosu na ulog poduzeća te koliko efikasno poduzeće koristi svoje resurse u poslovnom procesu. Najčešći pokazatelji su neto marža profita, bruto marža profita, neto rentabilnost imovine te rentabilnost vlastitog kapitala.⁶¹

Pokazatelji profitabilnosti koriste se za prikazivanje uspješnosti poslovanja i mjere povrat uloženog kapitala. Mjere sposobnost poduzeća da ostvari određenu razinu dobiti u odnosu prema prihodima, imovini ili kapitalu. Uglavnom se prikazuju u postotnom iznosu.⁶²

U Zagrebačkoj banci se od pokazatelja profitabilnosti za procjenu kreditne sposobnosti klijenta koriste bruto i neto marža profita, neto rentabilnost imovine (ROA) te neto rentabilnost kapitala (ROE), a njihov izračun prikazan je u tablici 5.

⁶⁰ Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 250.

⁶¹ Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 253.

⁶² Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 253.

Tablica 5: Pokazatelji profitabilnosti

Naziv pokazatelja	Brojnik	Nazivnik
Bruto marža profita	bruto dobit	ukupni prihodi
Neto marža profita	neto dobit	ukupni prihodi
Neto rentabilnost imovine (ROA)	neto dobit + kamate	ukupna imovina
Neto rentabilnost kapitala (ROE)	neto dobit	vlastiti kapital (glavnica)

Izvor: Žager, K. et al. (2008.) *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, str. 253.

- 1. Bruto marža profita** je omjer dobiti prije poreza i ukupnog prihoda, a za poduzeće je poželjno da navedeni pokazatelj bude što veći.
- 2. Neto marža profita** je omjer neto dobiti ukupnog prihoda, a za poduzeće je poželjno da navedeni pokazatelj bude što veći. Ovaj se pokazatelj od bruto profitne marže razlikuje na način što bruto profitna marža obuhvaća i porez u brojniku pokazatelja. Ako se navedena dva pokazatelja usporede, tada usporedba govori o tome koliko u odnosu na ostvareni ukupni prihod iznosi porezno opterećenje.⁶³
- 3. Neto rentabilnost imovine** je pokazatelj koji stavlja u odnos neto dobit uvećanu za kamate te ukupnu imovinu (eng. Return On Assets - ROA). To je indikator uspješnosti korištenja imovine u stvaranju dobiti. Stopa povrata imovine se odnosi na dobit koju poduzeće generira iz jedne novčane jedinice imovine.
- 4. Rentabilnost vlastitog kapitala (glavnice)** se smatra najznačajnijim pokazateljem profitabilnosti, a predstavlja omjer neto dobiti i vlastitog kapitala odnosno glavnice (eng. Return On Equity - ROE). Pokazuje koliko novčanih jedinica dobiti poduzeće ostvaruje na jednu jedinicu vlastitog kapitala, odnosno može se doći do zaključaka o stupnju korištenja financijske poluge.

5.4.1.5 Analiza izvještaja o novčanom toku

Pored bilance i računa dobiti i gubitka, izvještaj o novčanim tokovima predstavlja jedan od važnih i temeljnih financijskih izvještaja, a u cilju procjene uspješnosti poslovanja poduzeća.

⁶³ Štahan, M. et al. (2010.) *Računovodstvo trgovačkih društava*, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 924.

Izvještaj o novčanom toku sastavni je dio temeljnih financijskih izvještaja koji pokazuje izvore pribavljanja, kao i način upotrebe novca.⁶⁴

Novac je važan čimbenik u poslovanju svakog poduzeća. Izvještaj o novčanom toku sastoji se od tri dijela:

- novčani tok od poslovne aktivnosti (glavne aktivnosti subjekta koje stvaraju prihode),
- novčani tok od investicijske aktivnosti (prikazuju veličinu nastalih izdataka namijenjenih stvaranju buduće dobiti i novčanih tokova),
- novčani tok od financijske aktivnosti (aktivnosti koje rezultiraju promjenom veličine i sastava glavnice i zaduživanja subjekta).

Izvještaj o novčanom toku omogućuje menadžmentu procjenu uspješnosti upravljanja gotovinom kao i procjenu budućih tokova gotovine kako ne bi eventualno došlo do blokade žiro računa. Uz to izvještaj o novčanom toku služi za prijenos informacija menadžerima, investitorima, ali i kreditorima o priljevima i odljevima novca tijekom jednog obračunskog razdoblja. Ovdje treba naglasiti da se dobitak ili gubitak iz računa dobitka i gubitka (RDG) i ostvarenje povećanja ili smanjenja gotovog novca u praksi skoro nikada neće podudarati.⁶⁵

- RDG \Rightarrow Prihodi – Rashodi = Dobit
- Novčani tok \Rightarrow Primici – Izdaci = Novac

5.4.2. Odobravanje kredita i dokumentacija nakon odobrenja dugoročnog kredita

Kada se provede postupak analize financijskih izvještaja poduzeća koje traži kredit u Zagrebačkoj banci, a sukladno iznesenim podacima te rezultatima analize, prezentira se i obrazlaže odluka banke o odobravanju kredita. Zagrebačka banke se u procjeni kreditne sposobnosti svojih klijenata koristi formaliziranim pravilima i procedurama koji smanjuju rizik odobravanja lošeg kredita. Financijski pokazatelji dobiveni iz temeljnih financijskih izvještaja predstavljaju temelj za donošenje odluke o dugoročnim investicijskim kreditima korporativnim klijentima. Navedeni pokazatelji jasno pokazuju sadašnje stanje društva, ali i pomažu u procjeni trenda, veličine i rizičnosti budućih gotovinskih tijekova društva.

⁶⁴ Žager, K. et al. (2008.) **Analiza financijskih izvještaja**, Masmedia, Zagreb, str. 81.

⁶⁵ Garić, A. (2006.) **Izješće o novčanim tijekovima**, RRiF, Zagreb, str. 8-19.

Nakon što su klasičnom kreditnom analizom utvrdili financijski položaj klijenta, kreditni analitičari raspoređuju klijente u određene rizične skupine prema kojima se kreditni zahtjev odobrava ili odbija. Tablica 6 prikazuje klasifikaciju klijenta u Zagrebačkoj banci.

Tablica 6: Klasifikacija klijenata u Zagrebačkoj banci

Skupina rizika	Ocjena klijenta
1	Izvrstan klijent u nerizičnoj grani djelatnosti, poslovanje bez gubitka zadnjih 5 godina
2	Solidan klijent, poslovanje bez gubitka zadnje 3 godine
3	Dobar klijent u srednje rizičnoj djelatnosti, poslovanje bez gubitka zadnje 2 godine
4	Prosječan klijent, posluje s dobitkom, dosta negativnih pokazatelja, nema viziju razvoja
5	Niz uočenih slabosti, prijeteca financijska nestabilnost, moguća kriza upravljanja
6	Klijent s prijetecim bankrotom

Izvor: Politika upravljanja kreditnim rizikom Zagrebačke banke - interna dokumentacija

Nakon što je proveden postupak kreditne analize te se klijent klasificirao u jednu od ranije navedenih rizičnih kategorija, na red dolazi izrada ugovora o kreditu, isplata traženih sredstava te arhiviranje dokumentacije. Dakle, kreira se odluka o odobravanju kredita, izrađuje se ugovor o kreditu, klijentu se isplaćuju novčana sredstva, a kreditni odjel Zagrebačke banke skenira i arhivira svu popratnu dokumentaciju.

Ugovor o kreditu u Zagrebačkoj banci, a tako je u drugim bankama, sastoji se od bilješke, ugovora o kreditnoj obvezi, kolaterala, jamstava zajmoprimca i slučajeva neplaćanja.

- 1. Bilješka.** Bilješku potpisuje zajmoprimac. U njoj se nalazi iznos glavnice kredita, a navodi se i kamatna stopa koju je potrebno primijeniti na glavnicu te uvjet prema kojem se mora izvršiti otplata kredita. U situaciji kada kreditor ne uspijeva naplatiti svoja potraživanja, on podiže tužbu na temelju ove bilješke kako bi naplatio svoja sredstva.
- 2. Ugovor o kreditnoj obvezi.** Ugovorom se kreditor obvezuje dati kredit na raspolaganje zajmoprimcu tijekom određenog budućeg razdoblja do maksimalnog iznosa, u zamjenu za naknadu ugovorene obaveze.
- 3. Kolateral.** Kolateral se odnosi na osigurane kredite. Pod osiguranim kreditima podrazumijeva se zalog neke imovine zajmoprimca kao kolateral, koji zajmoprimac može prodati ako ne postoji drugi način za vratiti kredit. Dok kod neosiguranih kredita

nema založene imovine pa se oni uglavnom oslanjaju na ugled i procjenu prihodovne moći zajmoprimca, u ugovorima o osiguranim kreditima nalazi se odjeljak koji sadrži svu opisanu imovinu založenu kao kolateral, kao i opis kako i kada kreditna institucija ima pravo preuzeti vlasništvo kolateralom, kako bi se zaštitio zajmodavčev interes.

4. **Jamstva.** U većini ugovora o kreditu zajmoprimac daje jamstvo da su informacije koje se nalaze u ugovorima o kreditu istinite i točne. Od zajmoprimca se može zahtijevati da založi svoju osobnu imovinu poput kuće, automobila, zemljišta i ostale imovine za poslovni kredit ili za kredit koji supotpisuje treća osoba.
5. **Slučajevi neplaćanja.** Većina kredita sadrži odjeljak u kojemu se navodi popis slučajeva neplaćanja, određujući koje radnje ili izostanke radnji za zajmodavca predstavljaju kršenje uvjeta ugovora o kreditu i koje je mjere kreditor ovlašten poduzeti da bi osigurao povrat svojih sredstava. U odjeljku sa slučajevima neplaćanja nalazi se tko je odgovoran za troškove naplate, sudske troškove i troškove odvjetnika koji mogu nastati iz sudskog spora u vezi s ugovorom o kreditu.

Tko će donijeti odluku o odobrenju ili odbijanju zahtjeva za kredit, ovisi o organizacijskoj strukturi banke. U Zagrebačkoj banci to radi kreditni odbor. Kada su u pitanju kreditne odluke, uprava Zagrebačke banke ima konačnu riječ. Ako kreditni zahtjev ima pozitivan ishod, priprema se ugovor o kreditu. Njime se određuje namjena kredita, njegov iznos, način korištenja, otplatni plan i drugi elementi bitni za kreditni posao. Pri izvršavanju kredita, najveća pozornost se posvećuje kolateralu kao instrumentu osiguranja kredita.

5.4.3. Nadzor i kontrola

Cilj nadziranja kreditnog portfelja je smanjenje kreditnog rizika, rješavanje problematičnih kredita te likvidiranje založene imovine neurednog dužnika. Nadziranjem obilježja kredita ispituje se prihvatljivost trenutnog stanja dužnika i dokumentacija, kako bi se otkrili problemi i predložile mjere za njihovo uklanjanje.⁶⁶

Problematicni krediti bili bi oni krediti zajmoprimca čije se financijsko stanje pogoršalo pa oni zahtijevaju posebnu pozornost. Nadziranjem kreditnog portfelja trebala bi se na vrijeme otkriti opasnost od nepodmirenja kreditnih obaveza prema banci. Uobičajena su tri stupnja:⁶⁷

⁶⁶ Rose P., Hudgins, S. C. (2010.) **Upravljanje bankama i financijske usluge**, MATE, Zagreb, str. 523.

⁶⁷ Jakovčević, D. (2000.) **Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb, str. 146.

- **poremećaj likvidnosti** - situacija u kojoj rastu zalihe, dolazi do slabijih naplata potraživanja te se odugovlači s plaćanjima vjerovnicima;
- **ugrožena likvidnost** - situacija restrikcije troškova, otpuštanja zaposlenika, prodaje imovine koja nije u funkciji i pokušaja ishođenja kredita za premošćivanje nelikvidnosti od drugih poduzeća, uz spremnost plaćanja niskih troškova;
- **prijeteći bankrot** – klijent ne podmiruje svoje obaveze kredita prema dobavljačima, prodaje imovinu ispod vrijednosti, te pokušava naći partnera za spajanje ili preuzimanje cijelog vlasništva.

Na kraju rada se mogu dati odgovori na istraživačka pitanja postavljena u radu.

- 1) **Koliko je razvijen sustav Zagrebačke banke kod procjene kreditne sposobnosti klijenata?** Sustav Zagrebačke banke kod procjene kreditne sposobnosti je veoma dobro razvijen, adekvatno je propisan internim procedurama i pravilima, koja su usklađena kako sa zakonskom regulativom, tako i sa propisima koje nameće vlasnik Zagrebačke banke, a to je talijanska bankarska grupacija UniCredit.
- 2) **Koliko je komplicirana procedura za odobravanjem sredstava poslovnim subjektima kod Zagrebačke banke?** Procedura za odobravanje kreditnih plasmana poslovnim subjektima u Zagrebačkoj banci je relativno komplicirana i to iz nekoliko razloga. Prvi razlog je svakako zakonodavna regulativa, koja dosta strogo propisuje uvjete koje banka može postaviti prema klijentu, prvenstveno u pogledu zaštite u obliku kolaterala. Također, pravila su dosta strogo nametnuta i od strane poduzeća majke, a to je već spomenuti UniCredit. Oni to promatraju s pozicije vlasnika, koji želi ostvariti što bolji poslovni rezultat, a to se između ostalog postiže i adekvatnom zaštitom od kreditnog rizika, dakle od rizika da klijent koji je dobio kredit neće moći vraćati kredit i da će banka onda zbog toga pretrpjeti gubitak.
- 3) **Koji su otežavajući uvjeti zbog kojih Zagrebačka banka može odbiti dugoročno financirati poslovnog subjekta?** Iako je u današnjim vremenima svaki klijent za banku veoma važan, Zagrebačka banka može odbiti poslovnu suradnju, odnosno dugoročno kreditiranje i financiranje pojedinog poslovnog subjekta ako u procesu procjene kreditne sposobnosti klijenta nesporno utvrdi postojanje takvih problema i ograničenja koji bi mogli dovesti do situacije da poslovni subjekt neće biti u mogućnosti vraćati kredit, čime banka dolazi u problem naplate svojih potraživanja i posljedično toga financijskog gubitka. Zbog toga se prije uspostave kreditnog odnosa provodi detaljna

procjena boniteta i kreditne sposobnosti klijenta te se na taj način minimalizira rizik pojave da klijent nije u stanju otplaćivati svoje kreditne obveze.

6. ZAKLJUČAK

Upravljanje bankom u današnje vrijeme je znatno složenije i kompleksnije nego prije, a razlog tome je velika neizvjesnost, kao i činjenica da su klijenti sve upućeniji i obrazovaniji. Razvoj informacijske i telekomunikacijske tehnologije stvorio je uvjete za globalizaciju poslovanja. Glavni cilj je postao da se bez obzira na geografske distance što brže i efikasnije povežu klijenti i tokovi informacija. U uvjetima vrlo jake konkurencije banke su pod stalnim pritiskom zadržavanja korisnika svojih usluga, smanjenja troškova, upravljanja rizikom i korištenja tehnologije kao izvora konkurentne prednosti.

Danas je u poslovanju banaka nužno osigurati dva osnovna principa, a to su sigurnost poslovanja i ostvarenje profita. Sigurnost u poslovanju banaka se mora osigurati, jer samo na taj način banke mogu steći povjerenje klijenata, a to znači da moraju do maksimuma zaštititi njihove interese, odnosno depozite te svoje poslovanje vršiti u kontinuitetu. Bez takvog načina poslovanja banke bi bile osuđene na gubitak povjerenja komitenata, što bi brzo dovelo banke u situaciju da konkurencija preuzme njihovu klijentelu. Na financijskom tržištu opstaju samo oni koji u neposrednoj borbi sa konkurencijom ne gube bitku, već iz njih izlaze jači. To znači da se banke moraju više od ostalih izlagati rizicima da bi tako ostvarile korist.

Jedan od najvažnijih rizika poslovanja banaka je kreditni rizik, na koji je u ovom radu i stavljen najveći naglasak. Kreditni rizik je rizik da potraživanja po kreditu ne mogu biti realizirana na dan dospijeca u njihovoj punoj knjigovodstvenoj vrijednosti. On izražava trajnu ili privremenu nesposobnost dužnika da u ugovorenom roku ispuni obavezu, ili je u tom roku djelomice ispuni.

Rizicima mogu biti izloženi svi resursi banke i to u vidu izravne i neizravne izloženosti riziku, kroz odgovornosti prema trećim osobama, tržišne i druge izloženosti riziku. Upravljanje predstavlja dio poslovne politike banke. Glavni cilj upravljanja bankarskim rizikom je optimizacija odnosa rizika i prinosa. U tom smislu u fokusu bankarskih rizika je upravljanje tržišnim i kreditnim rizicima, od kojih presudno ovisi rizik solventnosti kao definitivni rizik banke.

Na temelju prezentiranog može se zaključiti kako se banka suočava sa širokim spektrom rizika u svom poslovanju. Razumijevanjem svakog od rizika banka može predvidjeti ukupnu izloženost prema svakom od njih i način kako to može utjecati na njezino poslovanje. Također, banka nastoji pomoću raznih metoda i modela pratiti, mjeriti i kontrolirati rizike kako bi smanjila izloženost prema istima. Analizirajući utjecaj rizika može se zaključiti da su za

poslovanje banke najznačajniji kreditni rizik (ima najviše utjecaja na dobit banke), rizik likvidnosti (pokazatelj cjelokupnog poslovanja banke) te tržišni rizici, koji mogu rezultirati gubicima proizašlih iz nepovoljnim promjenama u valutnim tečajevima ili cijenama dionica, obveznica ili drugih vrijednosnih papira.

Odgovorno bankarsko poslovanje podrazumijeva jasno definiranu politiku i smjernice te regulativu upravljanja najvažnijim rizicima. Jasno određena politika i definirane smjernice za upravljanje rizicima su uvjet sigurnog i stabilnog bankarskog poslovanja. Jasno definiran odnos prema riziku znači jasno definirati sklonost i izloženost banke prema određenom riziku ili skupini rizika.

Pravilno shvaćanje kreditne analize i tehnologije kreditiranja može pomoći izbjegavanju neugodnih situacija. Potrebno je shvatiti i prihvatiti načela koja su donesena individualno unutar svake banke. Kreditori moraju procijeniti kreditnu sposobnost zajmoprimatelja. Pogrešna procjena kreditne sposobnosti zajmotražitelja ima za posljedicu gubitke koji mogu izazvati velike probleme u funkcioniranju banaka. Kreditori moraju biti oprezni da ne bi odobrili kredite zajmotražiteljima koji neće moći podmiriti svoje obveze, ali i da ne bi propustili priliku odobriti kredit dobrom klijentu. Stoga je procjeni kreditne sposobnosti zajmotražitelja potrebno posvetiti veliku pozornost. Kao podrška donositeljima odluka iz te domene, razvijeni su i koriste se brojni modeli kreditnog skora.

U ovom se radu na primjeru Zagrebačke banke prikazalo upravljanje kreditnim rizikom i procjenom kreditne sposobnosti klijenata. U cilju zaštite od kreditnog rizika, Zagrebačka banka donosi strategije i politike upravljanja rizicima i adekvatnosti kapitala, koje implementira putem internih sustava. S jedne strane, banka želi zadovoljiti potrebe svojih klijenata te ostvariti profit, a s druge strane smanjiti izloženost potencijalnim gubicima.

Zagrebačka banka je vodeća banka po veličini na hrvatskom tržištu te je poznata po odgovornom upravljanju i poslovanju, ali to je ni u kojem slučaju ne čini manje ranjivom u odnosu na druge financijske institucije. Naprotiv, s obzirom na obujam i veličinu njezinog poslovanja, kao i stalne potrebe klijenata za inovativnim rješenjima, od nje se zahtijeva odgovornije praćenje rizičnih aktivnosti.

LITERATURA

1. Basel Committee on Banking Supervision (2006.) **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards - A revised Framework**, Bank for International Settlements, str. 62-65.
2. Basu, S., Rolfes, H. (1995.) **Strategic Credit Management**, John Wiley and Sons, New York.
3. Bessis, J. (2004.) **Risk management in banking**, John Wiley and Sons, New Jersey.
4. Božina, L. (2008.) **Novac i bankarstvo**, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula.
5. Crouhy, M., Galai, D., & Mark, R. (2001). **Risk Management**, McGraw Hill, New York.
6. Ercegovac, R. (2016.) **Teorija i praksa bankovnog menadžmenta**, Ekonomski fakultet, Split.
7. Garić, A. (2006.) **Izješće o novčanim tijekovima**, RRI F, Zagreb.
8. Gregurek, M., Vidaković, N. (2011.) **Bankarsko poslovanje**, RRI F, Zagreb.
9. Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: 2. izdanje**, MATE, Zagreb.
10. Hrvatska narodna banka (2000.) **Načela za upravljanje kreditnim rizikom**: <http://old.hnb.hr/supervizija/papiri-bazelske-komisije/h-nacela-za-upravljanje-kreditnim-rizikom.pdf>
11. Jakovčević, D. (2000.) **Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb.
12. Kukuljan, V. (2010.) **Uporaba Credit scoring metodologije u domaćim bankama**, Računovodstvo, revizija i financije, br. 11, Zagreb, str. 121-124.
13. Leko, V., Božina, L. (2005.) **Novac, bankarstvo i financijska tržišta**, Adverta, Zagreb.
14. Leko, V., Mates, N. (1993.) **Rječnik bankarstva i financija**, Masmedia, Zagreb.
15. Marković, I. (2000.) **Financiranje: teorija i praksa financiranja trgovačkih društava**, RRI F plus, Zagreb.
16. Nikolić, N., Pečarić, M. (2012.) **Uvod u financije**, Ekonomski fakultet, Split.
17. Nikolić, N., Pečarić, M. (2006.) **Osnove monetarne ekonomije**, Naklada Protuđer, Split.
18. Ribić, D. (2011.) **Procjena kreditnog rizika**, Praktični menadžment, br. 2, Zagreb, str. 107-113.
19. Rose P., Hudgins, S. C. (2010.) **Upravljanje bankama i financijske usluge**, MATE, Zagreb.
20. Rose, P. (2005.) **Menadžment komercijalnih banaka: 4. izdanje**, MATE, Zagreb.
21. Sajter, D. (2017.) **Osnove upravljanja rizicima u financijskim institucijama**, Ekonomski fakultet, Osijek.

22. Saunders A., Cornett, M. M. (2006.) **Financijska tržišta i institucije**, Masmedia, Zagreb.
23. Štahan, M. et al. (2010.) **Računovodstvo trgovačkih društava**, TEB poslovno savjetovanje, Zagreb.
24. Šverko, I. (2007). **Upravljanje nekreditnim rizicima u hrvatskim financijskim institucijama**, HIBO, Zagreb.
25. Van Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) **Analiza i upravljanje bankovnim rizicima**, MATE, Zagreb.
26. Vidučić, Lj. (2008.) **Financijski menadžment**, RRiF plus, Zagreb.
27. Žager, K. et al. (2008.) **Analiza financijskih izvještaja**, Masmedia, Zagreb.
28. **Interna dokumentacija Zagrebačke banke:**
 - Politika upravljanja kreditnim rizikom
 - Strategija upravljanja rizicima

Popis slika

Slika 1: Glavne funkcije modernih poslovnih banaka	9
Slika 2: Odnos rizika i povrata.....	15
Slika 3: Faze životnog ciklusa kreditnog aranžmana u Zagrebačkoj banci	33

Popis tablica

Tablica 1: Podjela kredita	11
Tablica 2: Pokazatelji likvidnosti	38
Tablica 3: Pokazatelji aktivnosti	40
Tablica 4: Pokazatelji zaduženosti	41
Tablica 5: Pokazatelji profitabilnosti	43
Tablica 6: Klasifikacija klijenata u Zagrebačkoj banci.....	45

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu prikazan je i obrazložen postupak kojeg koristi Zagrebačka banka u procesu procjene kreditne sposobnosti klijenata poslovnih subjekata. Prikazan je kredit kao izvor dugoročnog financiranja poslovnog subjekta, zatim su predstavljene glavne vrste rizika u kreditnim aktivnostima, s posebnim naglaskom na kreditni rizik, a prikazani su i suvremeni načini procjene kreditne sposobnosti te je objašnjena njezina uloga i značaj. Također, u diplomskom radu je prikazan cjelokupan proces kreditne aktivnosti Zagrebačke banke.

Kada se uzmu u obzir glavna istraživačka pitanja postavljena u ovom diplomskom radu, može se zaključiti da se Zagrebačka banka, kao najveća banka na hrvatskom bankarskom tržištu, u svom poslovanju i u procesu procjene kreditne sposobnosti i boniteta poslovnih subjekata, koristi formaliziranim pravilima i procedurama koje smanjuju rizik odobravanja loših i teško naplativih kredita. U radu je potvrđeno da su financijski pokazatelji izračunati na temelju osnovnih financijskih izvještaja (bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanom toku) temelj za donošenje pozitivne ili negativne odluke te da dugoročno dobri odnosi banke i klijenta predstavljaju vrlo bitan faktor kod donošenja odluke o kreditiranju.

Ključne riječi: Kreditni rizik, kreditna sposobnost, financijski pokazatelji

SUMMARY

This thesis presents and explains the procedure used by Zagrebačka banka in the process of assessing the creditworthiness of corporate clients. Loan is presented as a source of long-term financing, then the main types of risks in credit activities are presented, with special emphasis on credit risk, and modern ways of credit assessment are presented and its significance are explained. The thesis also describes the entire process of crediting of Zagrebačka banka.

Considering the main research questions raised in this thesis, it can be concluded that Zagrebacka banka, as the largest bank in the Croatian banking market, uses formalized rules and procedures in its operations and in the process of assessing the bad and heavy repaid loans. The thesis confirms that the financial indicators calculated on the basis of the basic financial statements (balance sheet, income statement, cash flow statement) are the basis for making a

positive or negative decision and that in the long run, good bank and client relationships are a very important factor in making a loan decision.

Keywords: Credit risk, creditworthiness, financial indicators